

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra sociální pedagogiky

**Problematika reintegrace příslušníků AČR do společnosti
po návratu ze zahraničních operací**

Diplomová práce

Autor:	Bc. Tibor Polakovič
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Radek Vorlíček, Ph.D.
Oponent:	Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: B.C. Tibor Polakovič

Studium: P19K0321

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název diplomové práce: **Problematika reintegrace příslušníků AČR do společnosti po návratu ze zahraničních operací**

Název diplomové práce AJ: The issues of reintegration of service members in ACR into society after a return from foreign operations

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce prezentuje současné ozbrojené konflikty, ve kterých působí jednotky Armády České republiky, zejména si však klade za cíl popsat komplikace provázející vojáky vracející se ze zahraničních operací a jejich reintegraci do společnosti poté, kdy po traumatizujících zážitcích mohou trpět psychickými potížemi a potýkat se s nejrůznějšími překážkami v osobním životě. V empirické části je použita kvalitativní výzkumná metoda, konkrétně kazuistika případů několika vojáků z povolání, kteří se do takové životní situace dostali a jakým způsobem je dokáží AČR a další instituce řešit.

Dziaková O.: Vojenská psychologie, 1. vyd. Praha: TRITON, 2009, 544 s., ISBN 978-80-7387-156-7

EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. *USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4.

KOHOUTEK T., ČERMÁK I.: *Psychologie katastrofické události*, 1. vyd. Praha: Academia 2009, 362 s., ISBN 978-80-200-1816-8.

MAREŠ, Jiří. *Posttraumatický rozvoj člověka*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3007-3

NEKOLA, Martin. *Krvavé století*. Praha: Naše vojsko, 2015. ISBN 978-80-206-1568-8

ŠTROBL, Daniel. *Psychologické aspekty zabití: prožitky vojáků související s aktem zabití nepřítele*. Praha: Stanislav Juhaňák ? Triton, 2019. ISBN 978-80-7553-715-7.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radek Vorlíček, Ph.D.

Oponent: Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 11. 2021

Poděkování

Děkuji Mgr. et Mgr. Radku Vorlíčkovi, Ph.D. za odborné vedení práce a poskytování cenných rad a podnětů. Dále bych chtěl poděkovat všem, kteří mi poskytli cenné informace v rámci výzkumného šetření a také všem blízkým za morální podporu. Zároveň bych touto prací chtěl vzdát hold všem válečným veteránům, kteří byli při plnění úkolů v zahraničí ochotni riskovat i to nejcennější.

Anotace

POLAKOVIČ, Tibor. Problematika reintegrace příslušníků AČR do společnosti po návratu ze zahraničních operací. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 72 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá problematikou reintegrace příslušníků AČR do společnosti po návratu ze zahraničních operací, a to jak při další činné službě, tak při odchodu do zálohy.

V úvodu teoretické části je stručně představena Armáda České republiky jako ozbrojená složka státu a je poukázáno na téma psychických a sociálních následků po návratu vojáků ze zahraničních operací.

V empirické části jsou pak představeny konkrétní případy kazuistik a strukturovaných rozhovorů vojáků, kteří utrpěli během zahraniční mise těžká zranění či jinou traumatizující zkušenost. Práce zkoumá jejich příběhy, psychické a sociální dopady, způsoby řešení vzniklých potíží, participaci státních institucí a nestátních organizací.

V závěru jsou nastíněny možnosti, jak s těmito potížemi vojákům pomáhat ještě efektivněji, z hlediska sociální pedagogiky také preventivní možnosti působení a také zahraniční přístupy k této problematice.

Klíčová slova: reintegrace, posttraumatická stresová porucha, sociální a ekonomické dopady, Armáda České republiky, zahraniční mise, prevence.

Annotation

POLAKOVIC, Tibor. The issue of reintegration of ACR members into society after returning from foreign operations. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 72 p. Diploma thesis.

This diploma thesis deals with the issues of reintegration of Czech army members to society after their comeback from foreign campaigns, no matter if they serve further or enter the reserves.

The introduction shortly presents the Czech Army as the armed government service and psychological and social impacts following foreign missions are pointed out.

The empirical part introduces particular case studies as well as structured interviews with soldiers who suffered severe injuries or other traumatizing experience during their missions. The thesis researches their stories, psychological and social impacts, ways of solutions of difficulties which have arisen, participation of both state and non-profit organizations.

The conclusion outlines possibilities how to help these soldiers more effectively, from the point of view of social pedagogy some preventive alternatives of activities and also foreign approaches to this problems.

Keywords: reintegration, posttraumatic stress failure, social and psychological impact, Army of the Czech republic, foreign campaigns, prevention.

Obsah

Úvod	9
1. Základní představení AČR	11
1.1 Nasazení armády v České republice	11
1.2 Průběh zahraničních operací v novodobé historii AČR.....	12
1.3 Severoatlantická aliance (NATO).....	14
1.4 Válka a válečný konflikt	17
1.5 Působení v zahraničních misích a fáze adaptace	19
2. Negativní následky zahraničních operací	21
2.1 Úmrtí a zranění při zahraničních ozbrojených konfliktech.....	21
2.2 Sociální a ekonomické dopady na vojáky a jejich blízké	22
2.3 Posttraumatická stresová porucha.....	23
2.4 Prevence vzniku PTSP v armádě ČR.....	25
2.5 Preventivní prvky vzniku PTSP v americké armádě	26
3. Pomoc válečným veteránům se znovuzačleňováním do společnosti.....	28
3.1 Statut válečného veterána	28
3.2 Péče o válečné veterány	29
3.3 Psychologická služba AČR.....	30
3.4 Postavení a činnost duchovních mezi vojáky	31
3.5 Preventivní a pomocné prvky před a po návratu ze zahraničních misí.....	33
3.6 Zahraniční programy pro začleňování bývalých vojáků do společnosti.....	35
4. Metodologie	41
4.1 Kvalitativní výzkum.....	41
4.2 Kazuistika	44
4.2 Výběr výzkumného souboru	45
4.3 Metoda analýzy kvalitativních dat	46
4.4 Etické aspekty výzkumu	46
5. Oběti ozbrojených konfliktů z řad českých vojáků	49
5.1 Kazuistiky konkrétních případů.....	49
5.2 Vlastní výzkumné šetření.....	51
5.3 Strukturované rozhovory s vojáky po návratu ze zahraničních operací:	52

5.4 Interpretace výzkumného šetření	52
Závěr	65
Seznam literatury	67
Seznam použitých zkratek:	72

Úvod

Vzhledem k současné mezinárodní situaci musí každý profesionální voják počítat s možností, že může být vyslán na zahraniční misi. Zejména pro mladší příslušníky armády to zavání pocitem dobrodružství a mnozí z vojáků si příliš nepřipouštějí nebezpečí, která je mohou v těchto operacích potkat. S neustálým rozvojem světového terorismu a s tím souvisejícími zvyšujícími se počty mezinárodních operací, rostou nevyhnutelně i počty těžce zraněných, usmrcených, ale také psychicky otřesených příslušníků naší armády. Alarmující jsou také způsoby útoků, kdy se v drtivé většině jedná o nastražené improvizované výbušné systémy a útoky sebevražedných atentádníků.

Vojáci podstupují před vysláním do zahraničních operací dlouhý a náročný výcvik, ale ani ten nejtvrší výcvik není schopen připravit je na všechno, co je může potkat.

Složitá reintegrace do společnosti po pobytu v psychicky náročných podmínkách vojáky provází od počátku všech válek. Lidská mysl je nejspíš příliš křehká na to, aby byla schopna zvládnout všechny drastické situace, které se ve válečných zónách odehrávají a mnohdy odporují všemu, co jsme vůbec schopni pochopit. Poprvé se začíná hovořit o jevu dnes známém jako posttraumatická stresová porucha už během 1. světové války.

Nejen psychické trauma, ale také delší odloučení od rodiny a blízkých, nedostatek soukromí a náročné klimatické podmínky mohou po návratu způsobit potíže v osobním a rodinném životě. Neuspokojivá partnerská či rodinná situace se pak následně velmi často nepříznivě projevuje na chování člověka v zaměstnání, v jeho bydlišti a okolí. Velmi často se pak stává, že se vojáci po rozvodu či rozchodu uchylují k alkoholu či jiným návykovým látkám.

Úkolem společnosti by mělo být postarat se o své vojáky, kteří byli za tento stát nasazeni v zahraničních operacích, pomoci jim začlenit se do normálního života a dát jim na srozuměnou, že odvedli cennou práci, které si většinová společnost váží. Toto je velmi důležité také jako nástroj pro předcházení společensky nežádoucím jevům.

Hlavním cílem této práce je popsat a analyzovat proces reintegrace příslušníků AČR do společnosti po návratu ze zahraničních operací. Zejména pak vyzdvihnout možné dopady zahraničních misí na vojáky, jejich rodiny a společnost, poukázat na mnohdy složité začleňování se do společnosti po návratu do běžného života, nacházet

problematické aspekty pobytu v zahraničních operacích, pojmenovávat je a navrhnout přijatelná řešení pro zmírňování negativních společenských, sociálních a ekonomických dopadů. Osobně se domnívám, že se jedná o společensky velmi důležité téma, protože novodobých válečných veteránů neustále přibývá, jedná se o zaměstnance státu, a tento by měl mít zájem na tom, aby o ně bylo v případě potřeby dobře postaráno.

Neméně důležitým aspektem je také určité společenské riziko, jelikož se zpravidla jedná o profesionály s kvalitním bojovým výcvikem, kteří by v případě páchaní trestné činnosti mohli představovat pro společnost velké nebezpečí.

1. Základní představení AČR

Stát je povinen zajistit svým občanům bezpečnost, územní celistvost a svrchovanost. Tuto základní povinnost státu ukládá článek 1 Ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Přesné znění hovoří takto: Zajištění bezpečnosti neboli „zajištění svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, ochrana jejich demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot“ je jednou ze základních povinností státu. (Ústava ČR)

Armáda České republiky je součástí Ozbrojených sil. Ozbrojené síly České republiky se dle § 3, zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky člení na:

- **Armádu** (Armáda České republiky je hlavním subjektem, který realizuje obranu České republiky. Tato součást ozbrojených sil zajišťuje nepřetržitou, efektivní a nezávislou přípravu pro obranu území České republiky před napadením nepřítelem),
- **Vojenskou kancelář prezidenta republiky** (Zajišťuje výkon pravomocí prezidenta republiky, který je zároveň vrchním velitelem ozbrojených sil),
- **Hradní stráž** (Je plně profesionální samostatnou složkou ozbrojených sil. Skládá se ze dvou celků, jedním je Hudba hradní stráže a druhým je rota zabezpečení. Hradní stráž zároveň zabezpečuje slavnostní ceremoniály.

(zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR)

1.1 Nasazení armády v České republice

Armáda je primárně určena k obraně a ochraně územní celistvosti a mezinárodních závazků naší země. V rámci integrovaného záchranného systému plní vojáci svou úlohu při likvidaci a omezení následků průmyslových a ekologických havárií, po živelních pohromách, jako jsou povodně, sněhové kalamity, nebo v současné době velmi často zmiňované téma, při likvidaci nebezpečných ohnisek nákazy, pomoci v nemocnicích a plnění nejrůznějších úkolů. Armáda však plní spoustu dalších úkolů, které vyplývají ze zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, § 14:

- a) střežení objektů důležitých pro obranu státu,
- b) plnění úkolů Policie České republiky, pokud síly a prostředky Policie České republiky nebudou dostatečné k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti), a to na dobu nezbytně nutnou,

- c) záchranné práce při pohromách nebo při jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí nebo k likvidaci následků pohromy,
- d) odstranění jiného hrozícího nebezpečí za použití vojenské techniky,
- e) letecká doprava ústavních činitelů,
- f) zabezpečení letecké zdravotnické dopravy,
- g) zabezpečení dopravy pro vlastní potřeby,
- h) poskytování leteckých služeb,
- i) zabezpečování dopravy na základě rozhodnutí vlády,
- j) zabezpečení kulturních, vzdělávacích, sportovních a společenských akcí,
- k) plnění humanitárních úkolů civilní obrany.

(zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR)

Činnost armády při pomoci občanům ve zvládnání náročných situací, jako jsou živelní pohromy, humanitární úkoly civilní obrany a další činnosti, na které je armáda vybavena a vycvičena, jsou velice důležité pro samotné vnímání této ozbrojené složky občany. Armáda je silový ozbrojený orgán, který logicky negeneruje žádný zisk a do státní pokladny nepřispívá, naopak stojí nemalé prostředky již pouze na samotný „běžný provoz“. V současné době se velmi intenzivně řeší modernizace zastaralé vojenské techniky, a tato bude stát mnoho dalších miliard, proto je velice důležité pozitivní vnímání účelnosti armády samotnými občany. Samotní nejvyšší představitelé AČR musí přesvědčit obyvatelstvo, že armáda je tu pro občany a že se na ni mohou vždy sto procentně spolehnout. (Armáda České republiky, 2008, online)

1.2 Průběh zahraničních operací v novodobé historii AČR

Armáda České republiky ve své novodobé historii působí v zahraničních misích od roku 1990. Její vůbec první zahraniční misí byla operace v Perském zálivu pod názvy Pouštní štít a Pouštní bouře. V této operaci působila tehdy ještě Československá protichemická jednotka. Tato jednotka se stala součástí koaličních vojsk a plnila úkoly v souladu s rezolucemi OSN. Díky nasazení této úzce specializované jednotky získala tehdy ještě Československá armáda světový respekt mezi ostatními armádami.

Přehled působení AČR (ČSLA) v zahraničních operacích 1990–2006:

Název	Počet	Kdo	Kdy	Kde
Pouštní bouře Osvobozovací mise	200	ČSLA	1990–1991	Kuvajt
UNGCI Humanitární mise	320	ČSLA, AČR	1991–2003	Irák
UNPROFOR Mírová mise	2250	ČSLA, AČR	1992–1995	Země bývalé Jugoslávie
UNCRO	750	AČR	1995–1996	Chorvatsko – Krajina
UNTAES Mise polní nemocnice	100	AČR	1996–1998	Chorvatsko – Vých. Slavonie
IFOR, SFOR, SFOR II Mírová operace	6300	AČR	1996–2001	Bosna a Hercegovina
AFOR 6. Polní nemocnice	100	AČR	1999	Albánie a Turecko zemětřesení
KFOR Mírová operace	3070	AČR	1999–2002	Kosovo
ESSENTIAL HARVEST (TFH) Mírová operace	120	AČR	2001	Makedonie
KFOR Česko-slovenský prapor	2400	AČR	2002–2005	Kosovo
KFOR Brigáda a úkol uskupení	3070	AČR	2005–2011	Kosovo
SFOR Velitelství a civilní spolupráce	42	AČR	2002–2004	Bosna a Hercegovina
TRVALÁ SVOBODA Protiteroristická operace	612	AČR	2002–2003	Kuvajt

ISAF Mírová operace 6. a 11. polní nemocnice	269	AČR	2002–2003	Afghánistán
ISAF Polní chirurgický tým	11	AČR	2003	Afghánistán
IZ SFOR Kontingent 7. polní nemocnice	526	AČR	2003	Irák, Basra
IZ SFOR (MNF - I) Kontingent Voj. policie	1273	AČR	2003–2006	Irák, Shaibah
CONCORDIA Operace EU	2	AČR	2003	Makedonie
ISAF EOD + meteo Letiště Kábul	350	AČR	2004–2007	Afghánistán
TRVALÁ SVOBODA 601. skss	120	AČR	2004	Afghánistán
WINTER RACE Humanitární operace	29	AČR	2004	Pákistán
TRVALÁ SVOBODA Operace NATO	120	AČR	2006	Afghánistán

tabulka č. 1 (vlastní zpracování, Armáda České republiky, 2008, online)

Jak je patrné z tabulky č. 1, vojáci tehdejší ČSLA a AČR mají za sebou širokou škálu zahraničních zkušeností. V současné době máme v řadách válečných veteránů také určitý počet mrtvých, zraněných a psychicky otřesených vojáků. Je to krutá daň, kterou musí nasazení příslušníci armády v zahraničí nést, ačkoliv si to nejspíš nikdo úplně nepřipouští. Služba v zahraničních operacích vždy nese určitá rizika, nejsou to jen finanční benefity a dobrodružství, jak by se mohl někdo domnívat.

1.3 Severoatlantická aliance (NATO)

Severoatlantická aliance vznikla 4. dubna roku 1949, kdy se 12 států rozhodlo vytvořit obranný pakt podpisem Washingtonské či Severoatlantické smlouvy. Nejzásadnějším důvodem pro vznik této aliance byla studená válka.

Armáda České republiky je součástí Severoatlantické aliance (NATO) od 12. března roku 1999. V současné době má NATO 30 členských zemí a je pravděpodobné, že se bude i nadále rozšiřovat. Jak samotná Aliance proklamuje, členství v NATO je otevřené „*kterémukoli dalšímu evropskému státu, který podporuje zásady této Úmluvy a přispívá k bezpečnosti oblasti Severního Atlantiku*“. (NATO, 2018, online)

Během svého členství Česká republika spolupracovala s Aliancí na mnoha převážně mírových projektech. Během těchto operací získali čeští vojáci mezi aliančními vojsky respekt a uznání pro své precizní plnění úkolů a pro svou schopnost improvizace, cit pro danou lokalitu a aktuální bezpečnostní situaci.

Politická a vojenská aliance

Severoatlantická aliance se nezabývá pouze prosazováním vojenských cílů, ale také politických, kdy vede se svými členy demokratický dialog a radí se s nimi. Aliance má tuto filozofii:

„Bezpečnost v našem každodenním životě je klíčová pro náš klid a pohodu. Účelem organizace NATO je zajistit svobodu a bezpečnost svých členů politickými a vojenskými prostředky.

POLITICKÉ PROSTŘEDKY: *NATO prosazuje demokratické hodnoty a umožňuje členům radit se a spolupracovat při řešení problémů v oblasti obrany a bezpečnostních otázek, budovat důvěru a předcházet konfliktům v dlouhodobém horizontu.*

VOJENSKÉ PROSTŘEDKY: *NATO odhodlaně prosazuje mírová řešení sporů. Pokud selžou diplomatické snahy, disponuje vojenskými silami, kterými provádí operace krizového řízení. Tyto se provádějí v rámci ujednání o kolektivní obraně zakládající smlouvy NATO – článek 5 Washingtonské smlouvy nebo v rámci mandátu Organizace spojených národů, a to samostatně, nebo ve spolupráci s dalšími zeměmi a mezinárodními organizacemi.“* (NATO, 2018, online)

Pro tak malou zemi, jakou je Česká republika, byl nejzásadnějším důvodem pro vstup a setrvání do Severoatlantické aliance princip kolektivní obrany. Historie nám už jednou ukázala, že pokud nebudeme členy nějakého většího vojenského uskupení, nemáme vzhledem ke své velikosti a početnosti vojenských sil žádnou šanci ubránit se agresí okolních mnohem lépe vyzbrojených států. Kolektivní obrana, tak jak je koncipována dle článku 5 Washingtonské dohody, je proto pro naši malou zemi téměř nutností.

Co znamená kolektivní obrana?

- *Kolektivní obrana znamená, že útok vedený na jednoho člena NATO bude považován za útok na všechny členy NATO*
- *Zásada kolektivní obrany je zakotvena v článku 5 Washingtonské smlouvy.*
- *Poprvé ve své historii NATO použilo článek 5 po teroristických útocích proti Spojeným státům dne 11. září 2001.*
- *NATO přijalo opatření kolektivní obrany při několika příležitostech, například v reakci na situaci v Sýrii a v důsledku nástupu rusko-ukrajinské krize. NATO má stále formace, které průběžně přispívají k úsilí kolektivní obrany Aliance. (NATO, 2018, online)*

Použití vojenské síly je však až tím úplně posledním řešením, které bývá v současnosti využíváno. Než dojde k vojenské intervenci, jsou využívány diplomatické cesty a jednání, která mají za cíl zabránit vojenskému úderu. Pokud tato jednání selžou, využívají se ještě před bojovou operací různé formy demonstrace síly a zastrašování protivníka. Většinou jde o uspořádání velkých mezinárodních cvičení v zájmové oblasti, kde je demonstrována síla prostřednictvím té nejmodernější a nejničivější technologie, kterou tyto armády disponují. Už mnoho let jsou a nejspíš ještě dlouho budou za nejničivější považovány zbraně hromadného ničení, přesněji jaderné zbraně. Výroba jaderných zbraní a současně prostředků pro dopravu jaderné munice je velice nákladná, a ne všechny země si mohou takové zbraně dovolit. V současnosti je mezi nejsilnějšími vojenskými mocnostmi považováno za nezbytnost disponovat jadernými zbraněmi v rámci udržení rovnováhy sil. Toto se děje navzdory Smlouvě o nešíření jaderných zbraní (podepsána 1968) a současným mírovým trendům. Samozřejmě, že ani NATO nemůže jaderné zbraně ze svého zbrojního arzenálu v současné době vyřadit. Neustále jsou tu jaderné hrozby od států, které aliance považuje za přinejmenším rizikové.

Jak samotný informační server NATO uvádí, jsou jaderné zbraně společně s konvenčními a raketovými systémy nejzásadnější součástí bojových schopností NATO při odstrašování a obraně. Navzdory tomu, že se NATO zavázalo k odzbrojení, kontrole a nešíření zbraní, dokud budou jaderné zbraně existovat, zůstane jadernou aliancí. Co se týče jaderných zbraní, NATO zdůrazňuje:

- Účinné zastrašení protivníka a obrana založená na vhodné kombinaci schopností jaderné, konvenční a protiraketové obrany zůstávají klíčovými prvky celkové strategie NATO pro předcházení konfliktům a válkám.
- Respekt z jaderných sil NATO je zásadní pro udržení rovnováhy sil a odstrašování případného agresora, a proto je bezpečnost, zabezpečení a účinnost těchto sil neustále hodnocena s ohledem na technologický a geostrategický vývoj.
- Současná jaderná politika NATO je založena na strategické koncepci NATO z roku 2010 a přezkumu odstrašování a obrany z roku 2012, jakož i na pokynech hlav států a vlád na summitech ve Walesu, Varšavě a Bruselu.
- Skupina pro jaderné plánování poskytuje fórum pro konzultace o jaderném zastrašování NATO. (NATO, 2018, online)

1.4 Válka a válečný konflikt

V souvislosti s ozbrojenou agresí nejčastěji slyšíme pojmy jako válka, válečný konflikt, invaze a podobně. Jak uvádí Eichler hovořit o válce lze teprve tehdy, pokud je zabitých více než 1000 osob během jednoho roku trvání konfliktu. Pokud je počet obětí nižší, hovoříme o ozbrojeném konfliktu. Hovoříme-li o válce, tato bývá nejčastěji definována jako ozbrojený zápas či užívání ozbrojených sil mezi dvěma či více účastníky. Ozbrojené konflikty mají nejčastěji ekonomické, nebo politické pohnutky. Ve valné většině jde o to obsadit vytipované cizí území, které je výhodné svou geografickou polohou nebo je bohaté na nerostné suroviny či lidský potenciál. (Eichler, 2013, s. 31.)

Válce vždy nutně předcházejí konflikty, a pokud hovoříme o politických konfliktech, které vyústí v ozbrojenou agresi, nazýváme je válečnými konflikty. K válečným konfliktům dochází, jestliže obě strany mají zcela odlišné představy o řešení konkrétní situace a není vůle situaci řešit smírem či diplomatickým jednáním.

Jak uvádějí Pospíšil a Kříž, autoři Diez, Stetter a Albert vytvořili čtyřúrovňovou typologii konfliktu, kdy vytvořili etapy/typy konfliktů na základě zdroje neslučitelnosti požadavků jejich aktérů a způsobů, jimiž jsou tyto neshody artikulovány.

Typy konfliktů specifikovali takto:

- *Konfliktní epizody – artikulace izolované nekompatibility, vztažená ke konkrétní záležitosti; nemusejí vést k trvalému, dlouhodobému konfliktu. Jedná se spíše*

o jednorázové ventilování vzájemných neshod. Diez, Stetter a Albert jako příklad uvádějí neshody Maďarska se Slovenskem a Rumunskem na začátku 90. let 20. století týkající se pozice a situace maďarské menšiny v obou zemích.

- *Tematické konflikty (issue conflicts) – trvající nekompatibilita ohledně předmětu sporu; obě strany se snaží vzájemně přesvědčit o správnosti své pozice. Jako příklad autoři zmiňují jednání Španělska a Spojeného království ohledně statusu Gibraltaru v rámci jednání týkajících se Úmluvy o vnějších hranicích EU.*
- *Identitní konflikty – explicitní nesoulad; dochází k personifikaci neshod; kroky druhé strany jsou interpretovány na základě nepřátelských motivů; strany se stávají slepými ke svým postojům. Jako příklad takové situace lze uvést konflikt mezi Řeckem a Makedonií.*
- *Konflikty subordinace – komunikace ohledně nesouladu není odlišením od druhého, ale snahou o podřízení, nebo vyhlazení druhé strany. Dochází k akceptování a legitimizaci hrubého násilí jako prostředku pro jednání a „přesvědčení“ druhé strany. K tomuto typu lze uvést jako příklad války na území bývalé Jugoslávie. (Diez, Stetter a Albert citováno Pospíšil, Kříž, 2012, s. 18.)*

Světová historie je plná válek a ozbrojených konfliktů, lze proto nalézt různá dělení a typologie. Smyslem této práce však není podrobně mapovat všechny konflikty a hodnotit je co do rozsahu, použité síly a ničivých účinků. Uvedeme zde jen některé pohledy na války a ozbrojené konflikty.

Gray (1999) ve své typologii válek vychází spíše z cíle, úsilí protivníků. Války pak dělí na všeobecné (totální) a omezené. V tomto ohledu zde vidí vývoj a proměnu ve vnímání jednotlivých pojmů v západním světě, konkrétně za všeobecnou válku zde bývala vnímána válka jaderná (generální) a za omezenou pak spíše válka „nenukleární“. V souvislosti s použitím termínu válka totální se zamýšlí jednak nad skutečností, že tento termín už není příliš používán, ale také se zaměřuje na skutečnost, jakou roli zde sehrává stoupající cena vítězství a nemožnost dosáhnout konečného cíle dosud nasazenými prostředky. (Gray, 1999, s. 157)

Mimo typologii konfliktů dle kritéria intenzity nebo přímých bojových ztrát lze také válku dělit dle charakteru bojujících sil, jimiž strany konfliktu disponují. Lze tedy v takovém případě rozlišovat válku pravidelnou a nepravidelnou (regular vs. irregular

war), kdy je válka vedena pravidelnou armádou proti nepravidelným silám, nebo mezi nepravidelnými silami. (Gray, 1999, s. 157)

Lidé vždy vnímali války jako velmi pustošivé, páchající mnoho škod, ale přesto se na ně nahlíželo jako na jednu z možností, jak řešit střety zájmů a spory mezi mocnostmi. Určitá shovívavost a tolerance válečných tažení se začala přehodnocovat teprve v 19. století v reakci na velice zásadní a pustošivé války, které měly značné množství lidských obětí a nedozírné finanční škody. Počátkem 60. let 20. století je zejména v Evropě válka považována za velice záporný a ničivý jev. Válka je v současné době vnímána jako největší hrozba, která svou ničivou silou a svým významem zastínila všechny hrozby ostatní. Zahraniční bezpečnostní politika všech zemí si klade za cíl za každou cenu hrozbu války odvrátit a nedopustit, aby propukla. (Eichler, 2013, s. 32)

Názory lidí na současné ozbrojené konflikty se velice různí. Je mnoho odpůrců, kteří odsuzují účast AČR v současných zahraničních operacích, avšak je třeba si také klást otázku, jaký dopad by měla naopak neúčast aliančních vojsk například v Afghánistánu a Iráku. V těchto zemích se dle zpravodajských služeb připravuje většina teroristických buněk a jejich snahou je za prostředky z pěstování a následného prodeje drog vyzbrojit a vycvičit co nejvíce bojovníků, kteří budou po celém světě provádět teroristické operace pod hlavičkou „svaté války proti nevěřícím“. Svět se tedy dělí na dva tábory, jedni říkají, že je lepší tyto národy nechat být, a druzí tvrdí, že pokud je necháme, pak už rostoucí terorismus nepůjde zastavit.

1.5 Působení v zahraničních misích a fáze adaptace

Působení v zahraničních operacích není pro většinu vojáků snadné z mnoha důvodů. Jsou odloučení od svých blízkých, nemají dostatečné soukromí, musí se plně podřizovat režimu dané jednotky a mnohdy jsou vystaveni velmi stresujícím situacím.

Navykání si na nové prostředí a nové činnosti je možné dělit do několika fází. Například Dziaková tyto fáze popisuje takto.

Fáze adaptace (1. až 6. týden) – voják se seznamuje s novým místem, úkolem, novými lidmi, odlišnou kulturou a zvyká si na všechna úskalí zahraniční mise.

Fáze normalizace (6. až 12. týden) – tato fáze bývá charakteristická vysokým pracovním nasazením, minimální konfliktností v mezilidských vztazích a rovněž minimální chybovostí v pracovních výkonech. Rodinné a partnerské vztahy bývají v této fázi rovněž ještě zcela v pořádku. Jedná se o fázi sociálně-psychologickou.

Fáze stereotypie (4. až 5. měsíc) – v této fázi se dostavuje sociálně-psychologický fenomén zvaný jako „stereotypie a ponorková nemoc“, a to je myšleno v pozitivní i negativní podobě. Voják si natolik zvykne na svůj život na misi, že nabyde dojmu, že vlastně jiný život ani neexistuje. Ví přesně podle dne v týdnu, jaká bude snídane a jeho život se odvíjí cestou od ubytování k posilovně a k pracovišti. V tomto období dochází ke spoustě jízlivých narážek, mobbingu a nesnášenlivosti. Jediným řešením této situace je snížení psychologicko-sociálního napětí minimalizací společně stráveného času se spolubydlícími a nacházení rozptýlení mezi dalšími vojáky. Dále to mohou být pravidelné debriefingy mezi vojáky, ne však pouze mezi vojáky, kterých se konflikt přímo týká.

Fáze závěrečná (6. měsíc) – tato fáze je charakteristická pocitem, že voják dělá svou práci tak, že lépe už to vlastně ani nejde. Tato fáze bývá nebezpečná zejména u profesí, jako jsou řidiči. Vojáci už nedávají pozor a nabývají dojmu, že už se nemůže nic stát. Pracovní výkony však zpravidla doprovází velká chybovost, vojáci se už vidí doma. Psychosociální atmosféra na jednotce bývá v této fázi rozvolněna a často v této fázi dochází k tragickým a zcela zbytečným nehodám. (Dziaková, 2009, s. 370)

2. Negativní následky zahraničních operací

Účast českých vojáků v zahraničních operacích je v politických kruzích velice sporná, nicméně je důležité zmínit, že účast AČR na zahraničních misích schvaluje vláda a senát uděluje armádě pro její operace příslušný mandát. V tomto „mandátu“ se konkrétně hovoří o způsobech provedení operace, počtu nasazených vojáků, charakteru mise a dalších důležitých informacích.

I přesto, že v politických kruzích nikdy nepanovala jednoznačná shoda v otázkách nasazování vojáků v zahraničních misích, z ankety, kterou provedla nadace Člověk v tísní v roce 2001 vyplynulo, že naši politici chápou účast v zahraničních misích jako jeden ze způsobů prosazování zájmů ČR ve válkou destabilizovaných oblastech. Podle tehdejšího předsedy parlamentního výboru pro obranu a bezpečnost Petra Nečase (ODS) *„česká účast v zahraničních misích přispěla k prosazení našich zájmů, protože většina konfliktů vedoucích k mezinárodní vojenské operaci ohrožovala stabilitu v regionech pro nás významných.“* V té samé anketě se vyjádřil také tehdejší předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Lubomír Zaorálek (ČSSD) v tom smyslu, že *„působení českých vojáků v zahraničních misích dokazuje, že jsme byli ochotni a schopni nabídnout rychlou a účinnou pomoc, čímž se nám také daří měnit obraz českého prostředí jako něčeho švejkovského, provincionálního, nebo izolacionistického.“* (Kořan, 2009, s. 90)

Jestliže připustíme, že pobyt našich vojáků v zahraničních operacích má také pozitivní aspekty, jako je plnění našich závazků vůči Severoatlantické alianci, boj proti světovému terorismu na územích, kde přímo vzniká, a ochrana civilního obyvatelstva, které je utiskováno teroristickými organizacemi, pak musíme také připustit, že zahraniční operace přinášejí mnoho negativního. Zahraniční mise stojí každou zemi, která se jí účastní, nemalé finanční prostředky, které by se daly samozřejmě využít jinak. V případě velkých ztrát na životech klesají preference vládnoucím stranám a stát se musí postarat o rodiny pozůstalých vojáků, v lepším případě o válečné invalidy.

2.1 Úmrtí a zranění při zahraničních ozbrojených konfliktech

Dle armádního webu zemřelo v zahraničních operacích od roku 1991 do současnosti 30 vojáků. Někteří z nich zemřeli například při dopravních nehodách, někteří při kontaktu s nástražným výbušným zařízením, někteří rukou sebevražedného atentátníka a někteří byli zastřeleni, či jinak usmrceni protivníkem. Zatím poslední a velmi smutnou obětí je také první žena, která zahynula v zahraniční vojenské operaci v novodobé historii naší armády. Jednalo se teprve o 27letou ženu, která zemřela

po zřícení vojenského vrtulníku na Sinajském poloostrově. (Armáda České republiky, 2008, online)

Mnoho dalších vojáků bylo za podobných okolností těžce zraněno, někteří mají doživotní následky. Toto jsou momenty, na které se zkrátka nelze připravit, jde spíš o to pracovat na způsobu, jak tyto následky co nejvíce zmírnit. V současné době je celá řada projektů, které pomáhají zraněným válečným veteránům, rodinám veteránů, kteří zahynuli, ale také veteránům, kteří utrpěli například psychické trauma.

2.2 Sociální a ekonomické dopady na vojáky a jejich blízké

Pokud dojde k těžkému zranění či úmrtí vojáka v zahraniční operaci, není to jen psychická tragédie pro rodinu, ale také sociální a ekonomická zátěž. V případě úmrtí děti ztratí jednoho z rodičů, dojde k výpadku jednoho příjmu a rodina se může dostat do finančních a existenčních potíží. Pokud je voják vážně zraněn s dlouhodobými až doživotními následky, je rodina vedle výpadku příjmu zatížena také finančně často velmi nákladnou péčí o něj, což může ovlivnit také vzájemné vztahy a psychický stav všech členů domácnosti.

Dle zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, § 120, odst. 3 „vojákov, který se stal invalidním v prvním nebo druhém stupni následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání za zvlášť nebezpečných podmínek při výkonu služby v zahraničí, náleží jednorázové mimořádné odškodnění ve výši jedno sto dvaceti násobku minimální mzdy. Za zvlášť nebezpečné podmínky se zejména považuje válečný stav ve státě, kde voják vykonává službu, služba v zahraničních operacích nebo plnění zvláštních úkolů při činnostech podle zvláštního právního předpisu.“ (zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání)

V případě úmrtí vojáků je rodinám pozůstalých dle § 123 téhož zákona vyplacena náhrada nákladů na výživu pozůstalých, kdy tato náhrada náleží těm pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval, nebo byl povinen poskytovat.

„Při výpočtu této náhrady se vychází z průměrného služebního platu zemřelého vojáka; náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých nesmí však úhrnem převýšit částku, do které by příslušela zemřelému vojákov náhrada za ztrátu na služebním platu po skončení neschopnosti výkonu služby, a může se poskytovat nejdéle do konce kalendářního měsíce, ve kterém by zemřelý voják dovršil 65 let věku.“ (zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání)

Dále se uplatňuje dle § 124 téhož zákona jednorázové odškodnění pozůstalých. „*Jednorázové odškodnění pozůstalých přísluší pozůstalému manželovi a dítěti, které má nárok na sirotčí důchod z důchodového pojištění po zemřelém, a to každému ve výši třicetinásobku minimální mzdy. Jednorázové odškodnění pozůstalých ve výši třicetinásobku minimální mzdy dále náleží rodičům zemřelého vojáka, jestliže s ním žili ve společné domácnosti; odškodnění ve stejné výši přísluší i v případě, že se zemřelým vojákem žil ve společné domácnosti pouze jeden rodič.*“ (zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání)

Pozůstalým po vojákově, který zahynul při plnění úkolů v zahraničí, lze udělit také dle § 125 téhož zákona jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých „*Pozůstalým po vojákově, který zemřel následkem úrazu při činnostech uvedených v § 120 odst. 1 až 3, náleží jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých. Pozůstalému manželovi a každému pozůstalému dítěti, které má nárok na sirotčí důchod z důchodového pojištění po zemřelém, náleží jednorázové mimořádné odškodnění ve výši částek uvedených v § 120 odst. 4. Osobám, které byly odkázány na vojáka výživou, náleží jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých rovným dílem ve výši třicetinásobku minimální mzdy. Není-li pozůstalého manžela ani pozůstalých dětí nebo osob, které byly odkázány na vojáka výživou, náleží jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých ve výši uvedené ve větě třetí rodičům vojáka.*“ (zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání)

2.3 Posttraumatická stresová porucha

Historie

První zmínky o válečných traumatech pocházejí z americké občanské války, později byly doplněny o informace z první světové války. Vojáci, kteří přežívali měsíce v zákopech, zažili kruté boje, hrůzu a bezmoc se mnohdy začali později chovat jako hysterické ženy. Tito vojáci často křičeli, pomočovali se, ztráceli sebekontrolu, nebo mlčeli, trpěli poruchami paměti a prožívání. Vojenskými lékaři býval jejich stav označován jako *shell shock* (nervový otřes od výbuchu granátu), tento stav byl vzniklý následkem psychického, ne pouze fyzického traumatu. I přesto bývali takoví vojáci často degradováni na morální invalidy a zbabělce. (Vizinová, Preiss, 1999, s. 24)

Jak uvádí Mareš, po určité době od traumatizující události se u řady osob může objevit posttraumatická stresová porucha. Z pohledu medicíny se jedná o klinickou jednotku, která se vyznačuje tím, že u jedince dochází k znovuprožívání nepříjemného zážitku v neodbytných vzpomínkách. Dostavují se stavy úzkosti, emoční oploštělosti,

otupělosti. Jedinec se začne stranit lidí, bývá netečný vůči svému okolí. Tyto stavy trvají mnohdy několik týdnů až měsíců, mívají kolísavý průběh a po čase se zpravidla upraví. V některých případech však může přejít až v chronický stav s trvalou změnou osobnosti. Dle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN) se jedná o klinickou jednotku s označením F43.1 a v běžné populaci mívá tato porucha prevalenci 1–14 %, ale záleží na použité diagnostické metodě a na populačním vzorku. (Mareš, 2012, s. 19)

Názory odborné veřejnosti na posttraumatickou stresovou poruchu se liší jen v drobných nuancích, ale většina symptomů se opakuje pravidelně.

Například Vizinová a Preis tvrdí, že posttraumatická stresová porucha se vyskytuje v jakémkoliv věku, dokonce i v dětství či ve stáří. Průvodními projevy této poruchy jsou často úzkost, deprese, někdy tak silné, že může být diagnostikována i depresivní nebo úzkostná porucha. Mnohdy dochází ke zvýšené podrážděnosti, nespavosti, přehnaným úlekovým reakcím, výbuchům agresivního chování, impulzivního chování, nebo náhlým změnám životního stylu. Přicházejí neodbytné sny, kdy je postižený nucen znovuprožívat stejné trauma, mohou se také vyskytovat fyzické obtíže, jako jsou silné bolesti hlavy a závratě, potíže s pamětí a problémy se soustředěním. Symptomy se mohou objevit bezprostředně po traumatizujícím zážitku, stejně tak jsou ale známy i případy, kdy došlo k počátku projevů poruchy s latencí několika týdnů až několika let po traumatu. (Vizinová, Preiss, 1999, s. 27)

Dle intenzity stresujícího zážitku a psychické odolnosti jedince dochází k různě závažným poruchám. Někdy může dojít k přechodné a krátkodobější poruše, jejíž symptomy mohou vykazovat velkou variabilitu, nicméně vždy zahrnují typický stav ustrnutí, dezorientaci, zúžené vědomí a neschopnost chápat podněty. Pokud se takové příznaky objevují po události ihned, nebo do několika minut a zároveň odezní do několika hodin, pokud stres trvá, tak i jeden až tři dny, hovoříme o akutní reakci na stres. (Vizinová, Preiss, 1999, s. 28)

Mnoho lidí může mít dojem, že posttraumatická stresová porucha je pouze marginální záležitostí, které není třeba se výrazněji věnovat. Zejména určité profese, jako jsou policisté, záchranáři, hasiči a vojáci, jsou v tomto smyslu považovány za velmi rizikové.

Jak uvádí Matoušková u těchto profesí, které jsou považovány za zvláště rizikové, lze předpokládat, že opakovaným kontaktem se situacemi, které přesahují běžnou lidskou představitost, se riziko vzniku PTSP rapidně zvyšuje. Proto se také u těchto rizikových

profesí diskutují otázky koncepce spojené s péčí o tyto pracovníky. Přímo do personálních systémů jsou včleňovány prvky psychologicky komponované péče o takto exponované pracovníky. Například v rámci Integrovaného záchranného systému fungují Critical Incident Stress Management týmy (CISM týmy), ve kterých pracují tyto typy profesionálů:

- *odborníci na duševní zdraví – psychiatři, psychologové, lékaři, sociální pracovníci, duchovní,*
- *vyškolení kolegiální poradci – tzv. peerové (peers, český ekvivalent zatím nemáme), tzn. kolegové z personálu poskytující podporu. (Matoušková, 2013, s. 93)*

Tito profesionálové, pracující v týmech (CISM), samozřejmě procházejí speciálním tréninkem, je jim poskytován pravidelný výcvik a účastní se periodických setkání členů týmů. U zrodu tohoto modelu, jak zacházet se stresem v kritických situacích, stojí americký autor Jeffrey T. Mitchell. (Matoušková, 2013, s. 95)

Podle Krutiše, výzkum posttraumatického stresového rozvoje osobnosti bývá zkoumán v kontextu mnoha zátěžových životních situací, avšak relativně málo u vojáků, kteří prošli náročnou službou v zahraničních misích. Většina psychologických vyšetření, která vojáci po návratu ze zahraničních operací absolvují, se zaměřuje na diagnostikování potenciálních rizik a na včasnou detekci posttraumatické stresové poruchy a na její léčbu. (Krutiš, 2011, s. 255)

2.4 Prevence vzniku PTSP v armádě ČR

Preventivní působení v oblasti psychického traumatu je velice složité. Je totiž nezbytné navozovat vojákům situace velmi podobné těm, které by mohli zažívat ve své profesi, ale na druhou stranu musí být tyto zážitky snesitelné a dobře dávkované.

Jak uvádí Dziaková prevence v oblasti psychotraumat je složitá, nikoliv však nemožná. Metoda, kdy se v malých dávkách vojákům předkládají stresující vjemy, je zde přirovnávána k „vakcinaci“. Traumatizující podněty lze dělit do tří oblastí:

1. Kontakt s mrtvými – může to být například odkrývání masových hrobů, nebo mrtví vojáci při dopravních nehodách, případně mrtví při bojových operacích. Toto je oblast, která není prozatím dobře ošetřena, málokdo z vojáků a jejich

blízkých si skutečně uvědomuje, že při výkonu státní služby a přísahy může dojít k té nejvyšší oběti.

2. Strach o vlastní život či o život kolegův.
3. Možná ztráta blízké osoby (kolegy).

Je logické, že body 2 a 3 jsou z hlediska psychologické služby AČR velmi těžce realizovatelné v rámci prevence, při této velmi závažné události lze uplatnit až následnou péči. Tudiž z hlediska psychologické přípravy se lze zaměřit zejména na bod č. 1 – kontakt s mrtvými nebo těžce zraněnými osobami, ať už jde o vojáky, nebo civilní obyvatelstvo. Velmi důležité je při této metodě zapojovat pokud možno všechny vjemy. Voják si musí zvyknout na velice nepříjemné vizuální zážitky, ale také musí vnímat nepříjemné zápachy například rozkládajících se těl či křik těžce zraněných a podobně. Tato malá psychologická traumata je nezbytné dávkovat postupně, tak aby si na ně vojáci postupně zvykali. (Dziaková, 2009, s. 115)

2.5 Preventivní prvky vzniku PTSP v americké armádě

Americká armáda má s řešením PTSP poměrně rozsáhlé zkušenosti, vzhledem k počtu ozbrojených konfliktů, kterých se účastnila, se musela s těmito poruchami vyrovnávat poměrně často. Z těchto důvodů vznikaly nejrůznější preventivní programy a systémy. Jak uvádí Munoz et al. (1996), prevence je široce definována jako opatření k zamezení výskytu tohoto onemocnění, případně intervence, která je aplikována před nástupem klinicky diagnostikovatelné poruchy s cílem snížit počet nových případů této poruchy. Tato prevence PTSP je u personálu v aktivní službě zajišťována prostřednictvím programů zaměřených na bojové a jiné stresové faktory související s ostrým nasazením. Některé z těchto programů se zaměřují na snížení rizika vystavení traumatickým událostem, tyto programy mají primárně za cíl vyškolit vojáky tak, aby na takové události byli schopni správně reagovat, pokud k nim dojde. (Munoz et al., 1996)

Samotnému vzniku PTSP nelze vždy zcela zabránit, ale je nezbytné vytvářet takové programy, aby bylo možné její symptomy včas detekovat a vytvářet opatření, která ji pomohou pokud možno potlačit, anebo alespoň minimalizovat. Je tedy nezbytné PTSP detekovat už v jejích raných stádiích, tedy ještě před tím, než se klinicky projeví jako chronická porucha. Existují studie (například Bryant et al., 1999, 2003 a Shalev et al., 2011), kde se prokázalo, že v případě včasné intervence docházelo k významnému snížení symptomů akutní stresové poruchy a tudíž i významnému snížení nástupu PTSP.

Další typ prevence PTSP zahrnuje intervence u postižených, kteří mají podprahové symptomy PTSP a ASP, případně další podružné potíže. Zde jsou využívány léčebné a rehabilitační programy.

3. Pomoc válečným veteránům se znovuzačleňováním do společnosti

Novodobá armáda už několik let pracuje s pojmem „válečný veterán“ nejen jako označení vojáka, který sloužil nějakou dobu v zahraničí, ale tento pojem nabyl vážnosti, neboť je zakotven v zákoně č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech. Tento zákon vychází z tradic zahraničních armád a je pro válečné veterány velice důležitý, protože přesně vymezuje, kdo se stává válečným veteránem, za jakých podmínek a jaké mu z toho plynou výhody.

3.1 Statut válečného veterána

Podle zákona č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech se za něj považuje dle § 3 *„státní občan České republiky, který po 8. květnu 1945 jako voják v činné službě, příslušník armády, která v rozhodné době byla považována za armádu spojeneckou, nebo příslušník armády státu, jehož je Česká republika právním nástupcem, (dále jen „voják“) anebo jako příslušník bezpečnostního sboru konal službu*

a) nepřetržitě alespoň po dobu 90 kalendářních dnů v zahraniční misi v místě ozbrojeného konfliktu nebo v místě s výrazně zhoršenou bezpečnostní situací,

b) v souhrnu nejméně po dobu 360 kalendářních dnů v jiných zahraničních misích, než je uvedeno pod písmenem a), které se uskutečnily na základě rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem; nejkratší započítatelná doba podle tohoto ustanovení však činí nejméně 90 dnů nepřetržitého výkonu služby, nebo

c) jednotlivě v zahraničních misích po dobu kratší než dobu podle písmene a) nebo b), kdy však celková doba služby po vzájemném sečtení činí alespoň 360 kalendářních dnů; doba výkonu služby v místě ozbrojeného konfliktu nebo v místě s výrazně zhoršenou bezpečnostní situací kratší než doba uvedená pod písmenem a) se v tomto případě do celkové doby služby započítává čtyřnásobně, pokud po tomto přepočtu dosáhne nejméně 90 dnů“.

2) Válečným veteránem je rovněž státní občan České republiky, který jako zaměstnanec ústředního orgánu státní správy, bezpečnostního sboru nebo ozbrojených sil (dále jen „zaměstnanec“) plnil úkoly v místě ozbrojeného konfliktu anebo v místě s výrazně zhoršenou bezpečnostní situací nebo v jiné zahraniční misi, a to po dobu stanovenou v odstavci 1 písm. a), b) nebo c). (Zákon č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech)

Voják, který splnil všechny zákonem uvedené podmínky, má právo zažádat o statut válečného veterána na základě písemné žádosti dle § 3 odst. 1 a 2. V této žádosti musí uvést místo narození, státní občanství, a služební hodnost s hodnostním označením. Dále je žadatel povinen uvést místo a dobu služby, případně plnění úkolů v misích, pokud mu bylo vydáno osvědčení o účasti na národním boji za osvobození podle jiného právního předpisu. Ministerstvo během řízení ověřuje, zda jsou splněny podmínky pro vydání statutu válečného veterána, pokud jsou tyto podmínky splněny, vydá osvědčení válečného veterána.

3.2 Péče o válečné veterány

Příspěvek na stravování, pomoc při začleňování do občanského života a finanční podpora dle zákona č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech, § 5 náleží válečnému veteránovi, který:

a) je držitelem osvědčení podle zákona o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození nebo je poživitelem dávek důchodového pojištění, jež vyplácí orgán sociálního zabezpečení ministerstva, může ministerstvo v závislosti na svých finančních možnostech poskytovat příspěvek na stravování ve výši, kterou přispívá na závodní stravování podle jiného právního předpisu, a zabezpečovat závodní stravování ve vlastních stravovacích zařízeních podle rozpočtových pravidel; příspěvek na stravování podle tohoto zákona nelze poskytovat válečnému veteránovi, pokud je mu příspěvek na stravování již poskytován z jiného titulu,

b) je vojákem nebo zaměstnancem ministerstva, poskytuje ministerstvo v případě potřeby pomoc při začleňování do občanského života, psychologickou péči a umožňuje mu pobyt ve vojenském ubytovacím zařízení na dobu nutnou k překonání jeho tíživé sociální situace, nejdéle však na dobu jednoho roku.

V České republice funguje také možnost ubytování válečných veteránů v Domovech péče o válečné veterány, dle zákona č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech. Na území celé republiky jsou zřízeny dva – v Praze a Karlových Varech.

1) V domově péče o válečné veterány (dále jen „domov“) se poskytuje zejména bydlení, strava, zaopatření a služby s pobytem spojené a v případě potřeby osobní vybavení. Péče se poskytuje formou trvalého nebo dočasného pobytu. Dočasným pobytem se rozumí časově omezený pobyt válečného veterána v domově trvající nejméně 7 po sobě jdoucích kalendářních dnů a nejvíce 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců.

(2) *Válečný veterán se podílí na úhradě nákladů na bydlení, stravu a služby. O výši tohoto podílu rozhoduje ministerstvo na základě prokázaných příjmů válečného veterána. Po úhradě podílu nákladů za bydlení, stravu a služby musí válečnému veteránovi zůstat alespoň 15 % jeho příjmu. Příjmem se pro účely úhrady rozumí příjmy podle zákona o životním a existenčním minimu. Příjmem není příspěvek na péči. Obdobně se toto ustanovení použije i na manžela, druha nebo partnera válečného veterána.*

(3) *Určení výše nákladů podle odstavce 2 a způsob jejich úhrady a případy, kdy se úhrada nákladů nepožaduje, stanoví ministerstvo vyhláškou.*

(4) *Organizaci domova upravuje organizační řád, který vydává ministerstvo. (Zákon č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech)*

Jak je patrné z výše uvedeného, v současné době je základní péče o válečné veterány poměrně dobře ošetřena v zákoně o válečných veteránech. Existují však ještě další složky armády, které jsou primárně určeny k napomáhání válečným veteránům s návratem do společnosti. Tyto složky se týkají spíše novodobých válečných veteránů, kteří po návratu z mise nadále slouží v řadách AČR.

3.3 Psychologická služba AČR

Odbor operační psychologie je součástí Agentury vojenského zdravotnictví (AVZdr), který vznikl 1. července 2013, jehož cílem je zabezpečovat psychosociální péči všem příslušníkům resortu obrany. Tento odbor je složen výhradně z profesionálů, kteří se mimo zákonných norem řídí také etickým kodexem, který vznikl ke dni 7. 6. 2019. V tomto kodexu se hovoří o kompetentnosti a profesionalitě, kdy je psycholog plně odpovědný za svá profesní rozhodnutí a jednání. Smí činit jen úkony (zakázky), které odpovídají jeho schopnostem. Psycholog se samozřejmě musí také řídit vojenskými předpisy, musí respektovat své kolegy a nadřízené, ctít vojenské zvyklosti a tradice. Nesmí se veřejně vyjadřovat k tématům, která mu nepřísluší. Psycholog se vždy snaží o nestranný přístup, musí brát na zřetel zájmy všech zúčastněných osob. Nikdy se nesmí nechat ovlivnit sympatiemi, antipatiemi, hodnostními sbory, vždy musí brát v úvahu pouze odborné hledisko. Svého klienta musí psycholog respektovat jako nestranného partnera, musí respektovat klientovo přání, nesmí poškodit jeho dobré jméno a pověst, musí jej vždy pravdivě informovat o všech zamýšlených krocích a postupech. Pokud musí svému klientovi sdělit nějakou nepříjemnou zprávu, má povinnost provést to vždy pravdivě a maximálně šetrným způsobem.

Jednou ze zásadních etických povinností vojenského psychologa je povinnost mlčenlivosti a důvěrnosti. Psycholog nikdy nesmí ohrozit vzájemnou důvěru mezi ním a klientem. Vždy je povinen chránit osobní informace klientů, jejich důstojnost, čest, vojenskou úctu, soukromí, a to i po ukončení vzájemné spolupráce. Jedinou výjimku v těchto okolnostech tvoří tzv. zákonná oznamovací povinnost, i v takovém případě však psycholog jedná s klientem otevřeně a s respektem.

Pokud bychom měli jednoduše shrnout základní principy vojenského psychologa, byly by to tyto:

- kompetentnost a profesionalita,
- nestrannost a neovlivnitelnost,
- respektování a nepoškozování,
- důvěrnost a mlčenlivost (Psychologická služba AČR, 2014, online)

Mezi nejzásadnější úkoly vojenského psychologa patří nepochybně aktivní účast na výcviku vojáků, pomoc vojákům s překonáváním zátěžových situací, a to nejen při vojenské činnosti, ale i v osobním životě. Ve spolupráci s vojenskými subjekty zabezpečování kvalitního psychologického servisu i mimo armádu, preventivní působení proti vzniku konfliktních situací mezi vojáky a samozřejmě prevence v oblasti patologicky nežádoucích jevů. (Jäger, Lávička, 2001, s. 13)

Obecně z pohledu vojáka je funkce vojenského psychologa vnímána velmi vážně. Vojenský psycholog rozhoduje o tom, zda vstoupíte do armády, zda pojedete na zahraniční misi, v zahraničí se zkoumá vliv prostředí, výkon služby, osobní vztahy, vztahy vojáků vzhledem ke svým nadřízeným a podřízeným, takže funkce vojenského psychologa je mezi vojáky velmi vysoce hodnocena, ale také trochu obávaná.

3.4 Postavení a činnost duchovních mezi vojáky

Trochu odlišnou funkci má v AČR vojenský duchovní. Navzdory faktu, že podle ČSÚ (2004) je v ČR cca. 43 % věřících, vojáci mají v duchovního trochu větší důvěru než v psychologa AČR. Je to dáno spíše zakořeněnými představami o tom, že psycholog musí každý problém ihned řešit s nadřízenými, na rozdíl od duchovního, který je vázán zpovědním tajemstvím. Vojenský duchovní má samozřejmě také stejně jako psycholog oznamovací povinnost, pokud by hrozilo někomu vážné nebezpečí, ale nemusí se tolik zabývat drobnějšími prohřešky vojáků. V AČR byla Duchovní služba AČR zřízena dnem

3. června 1998 rozkazem Ministra obrany ČR Michaela Lobkowicze a tento rozkaz nabyl účinnosti dnem 22. června 1998. Ekumenická rada církve a Ministerstvo obrany se tehdy na základě Dohody o spolupráci dohodly na ustanovení hlavního kaplana, který zahájil praktické naplňování dohody u složek AČR.

Duchovní v armádě České republiky má vzhledem ke krátké zkušenosti vojáků s touto službou zvláštní postavení. Mnoho vojáků k této funkci přistupovalo zpočátku s nedůvěrou, což lze asi po socialistické éře ČSLA pochopit. Postupem času si vojenští duchovní obecně získali u vojáků respekt zejména v zahraničních misích, kde často působí spíše jako psychologové a psychoterapeuti. Není to myšleno doslova, vojáci samozřejmě chápou správně rozdílnost těchto služeb, ale někteří mají k vojenským psychologům občas nedůvěru, a tak jdou raději za duchovním.

Duchovní služba AČR plní zejména tyto úkoly:

- podporuje velitele všech stupňů v jejich odpovědnosti za naplňování a ochranu lidského rozměru života každého vojáka v činné službě a občanského zaměstnance,
- nabízí pomoc při řešení osobních krizí i těžkostí, které vznikají v pracovním, osobním a rodinném životě pracovníků resortu Ministerstva obrany,
- přispívá k rozvíjení a prohlubování demokratických tradic evropské kultury v resortu Ministerstva obrany,
- vytváří podmínky pro naplňování ústavně zaručených lidských práv, která souvisejí se svobodou vyznání pro pracovníky resortu Ministerstva obrany ve všech situacích spojených s plněním jejich služebních a pracovních povinností. (Duchovní služba AČR, 2021, online)

V čele duchovní služby AČR stojí hlavní kaplan, který je nadřízeným všech vojenských kaplanů, kteří v armádě působí. Samotní vojenští kaplani jsou duchovními, které posílají do služby všechny křesťanské církve sdružené v ekumenické radě církví a v České biskupské konferenci, aby ve vojenském prostředí sloužili všem, kteří o pomoc požádají. Duchovní v armádě nemají jako primární cíl hlásání víry, nesnaží se ani moralizovat a napomínat vojáky. Základem každého vojenského kaplana je úcta ke svobodě každého jednotlivce. Jde zejména o naslouchání, spoluprožívání každodenních osobních radostí i těžkostí v úctě

k osobnímu tajemství každého, kdo se kaplanovi svěří. (Duchovní služba AČR, 2021, online)

3.5 Preventivní a pomocné prvky před a po návratu ze zahraničních misí

Novodobá AČR nemá tak propracovaný systém preventivních opatření po návratu ze zahraničních misí jako západní armády, kterým se budeme věnovat v následující podkapitole, avšak vzhledem k rozvíjejícímu se působení v zahraničí, dochází také u nás k přirozenému rozvoji těchto služeb. Dlouhodobě zavedenou preventivní službou pro vojáky, kteří se vrátili ze zahraniční operace, je preventivní rehabilitace, kam si voják po schválení nadřízeným a pokud to kapacity rehabilitačního zařízení umožňují, smí vzít i své rodinné příslušníky. Někdy se také podaří zajistit, že se sejde v tomto zařízení alespoň část jednotky, která působila v zahraničí, a to i se svými rodinami. Takové pobyty vojáci velmi kvitují, protože se mohou poznat také částečně z rodinného pohledu a poznají rodiny svých kolegů, o kterých často slyšovali. Tuto lázeňskou a rehabilitační péči vojákům poskytuje VOLAREZA (Vojenská lázeňská a rekreační zařízení).

V rámci AČR ještě existují další možnosti, například čerpat prostředky z fondu FKSP na nejrůznější sportovní a kulturní akce, masáže, wellness pobyty, bowling a další. Rovněž je možné kapacity VOLAREZY využít ve vybraných termínech k domácí rekreaci za výhodnější ceny.

Organizace poskytující pomoc válečným veteránům

O další pomoc vojákům a jejich rodinám se starají i nevládní instituce jako například spolek Vlčí máky. Tento spolek se zabývá prioritně pomocí novodobým válečným veteránům, vojákům v činné službě, v případě volných kapacit také vojákům v záloze, policistům (i obecním), hasičům (i dobrovolným), celníkům, příslušníkům vězeňské služby / justiční strážě a zdravotním záchranářům. Jedná se o spolek, který pomáhá těm, kteří zasvětili svůj život službě své vlasti a společnosti. Jedním z hlavních cílů tohoto spolku je to, aby se dostalo pomoci a respektu těm, kteří se pro společnost obětovali. Také se snaží informovat občany a motivovat je k úctě k lidem, kteří bdí nad jejich bezpečím. Tento spolek realizuje celou řadu projektů, které zahrnují například sociální, právní, psychologickou a finanční pomoc, podporu při hledání zaměstnání, zvýhodnění při nákupu zboží a služeb. (Spolek Vlčí máky, 2020, online)

Jedním z dalších spolků, který aktivně pomáhá válečným veteránům, je například **Sdružení válečných veteránů České republiky (SVV ČR)**, spolek založený v roce 1993 příslušníky samostatné protichemické jednotky, která působila v operaci „Pouštní bouře“

v Perském zálivu. Toto sdružení má jako hlavní cíle sociální a zdravotní podporu, podporu zařazení novodobých válečných veteránů na trhu práce po odchodu do zálohy, tvorbu pracovních příležitostí, zlepšení povědomí veřejnosti o významu zahraniční spolupráce a účasti naší země na mírových operacích OSN, OBSE, NATO a EU.

Asi nejdůležitějším a také nejužitečnějším cílem tohoto sdružení je podněcování zájmu veřejnosti o novodobé veterány prostřednictvím organizace a účasti na různých setkáních s představiteli státu, veřejné správy a samosprávy, s pracovníky Ministerstva obrany, MPSV, krajských a městských úřadů.

Sdružení podporuje válečné veterány konkrétně v těchto oblastech:

- **Pracovněprávní** – Pomoc veteránům při pracovním uplatnění po odchodu do zálohy. Spolupráce s pracovními agenturami, které se snaží podle vzdělání a kvalifikace vyhledávat veteránům stabilní zaměstnání a dle potřeby poskytnout kvalitní rekvalifikační kurzy.
- **Sociálněprávní** – Pomoc při finančních potížích, které mohou pramenit například z dlouhodobé nezaměstnanosti.
- **Zdravotní péče** – Ve spolupráci s nemocnicemi a lázeňskými zařízeními zajišťuje odborné lékařské vyšetření na území celé České republiky.
- **Rodiny a děti padlých vojáků** – Dle konkrétních potřeb pomáhá rodinám a dětem padlých vojáků.
- **Pietní, kulturní a sportovní akce** – Snaží se zlepšovat mediální obraz AČR. (Sdružení válečných veteránů, 2021, online)

Je samozřejmé, že jakákoliv pomoc válečným veteránům a jejich rodinám je velice důležitá, možná je však nejzásadnější činnost, která se zabývá medializací a osvětou. Často veřejnost ani neví, k jakým tragédiím dochází v zahraničních misích a co postihlo rodiny padlých vojáků. Výchova k úctě a pietě k lidem, kteří položili život za svou vlast, je nesmírně důležitá a je naprosto jedno, zda se jedná o veterány z druhé světové války, nebo současné.

Československá obec legionářská – Organizace, která se zabývá poskytováním pomoci vojákům a jejich rodinám již od roku 1921. Tehdy si legionáři po návratu domů uvědomili, že je nezbytné postarat se o kolegy – bratry, kteří utrpěli v boji četná zranění či psychické újmy, ale také že je nutné postarat se o rodiny těch, kteří v boji padli. Jedním z hlavních cílů ČsOL je také vedení osvětové činnosti zejména směrem k mládeži, aby

chápana, že svoboda není samozřejmostí a že byla těžce vybojována našimi legionáři. Tento spolek usiluje především o to, aby se veteráni ve vysokém věku nedostávali vzhledem ke svým fyzickým a psychickým možnostem do kategorie osob sociálně vyloučených. Z tohoto důvodu byl sestaven tým terénních pracovníků, kteří zajišťují pravidelný osobní kontakt s veterány, zajišťují jim informační a poradenskou činnost při čerpání zdravotních a sociálních programů. Dále také napomáhá válečným veteránům při zapojení do spolupráce s mládežnickými činnostmi MO, AČR a s veřejností. Tento realizační tým terénních pracovníků je realizován ve všech krajích ČR. V tomto týmu jsou většinou angažováni bývalí důstojníci AČR s dobrými organizačními schopnostmi a se zkušenostmi s prací s válečnými veterány. (Československá obec legionářská, 2015, online)

3.6 Zahraniční programy pro začleňování bývalých vojáků do společnosti

Přehled několika organizací, které pečují o válečné veterány:

Vendors for veterans

Vendors For Veterans je americká nezisková charitativní organizace, založená pro potřeby válečných vojenských veteránů, kteří se ocitli v nouzi. Jejich základním mottem je: „Veteráni pro veterány“. Zakladatelem je bývalý štábní seržant americké námořní pěchoty Mike Ives, který sloužil ve Vietnamu a v dalších operacích. Řadu let působí také v programu Marine Corps Reserve Toys For Tots. Organizace Vendors for veterans poskytuje veteránům, kteří se ocitli v nouzi a jejich rodinám finanční pomoc, aby se mohli vypořádat s každodenními životními náklady, jako je nájemné, jídlo, služby, lékařské a zubařské ošetření a další. Vendors For Veterans je jedinou charitativní organizací v USA zřízenou výhradně pro americký vendingový průmysl. K tomu, aby mohla organizace pomáhat, využívá svých partnerů, tedy charitativních prodejců, prostřednictvím informačního programu „Help A Hero“. Pokud se prodejci zapojí do programu, je jim udělena licence k zobrazování charitativních štítků Vendors For Veterans na jejich prodejních zařízeních, za což na oplátku poskytnou finanční charitativní dar. (Vendors For Veterans, 2021, online)

Nadace Safeamerica

Heslem této nadace je „Americké ozbrojené síly sloužily nám, teď jsme tady, abychom sloužili my jim“. Nezisková nadace Safeamerica byla založena v roce 1994 a má sídlo na předměstí Atlanty. Tato nadace spolupracuje s nejrůznějšími korporacemi, vládou a organizacemi veřejného i soukromého sektoru a s dalšími neziskovými organizacemi. Snaží se napomáhat válečným veteránům se znovuzачleněním do společnosti především tím, že jim pomůže najít práci a uplatnit se tak na trhu. Zabývá se také bezpečnostním vzděláváním, přípravou občanů na mimořádné události a snaží se pomáhat a udržovat občany v bezpečí a zachraňovat životy. (Safeamerica, 2020, online)

Nationals Veteran Foundation (Národní veteránská nadace)

Tato nadace poskytuje nejstarší bezplatnou linku pomoci pro všechny veterány a jejich rodiny, bez rozdílu věku či konfliktu, ve kterém se účastnili. Jedná se o nevládní organizaci na principu Vet-to-Vet. Ukázalo se, že model, kdy pomáhají veteráni veteránům, je zdaleka nejúčinnější. Jsou to lidé, kteří „tam“ byli a přesně vědí, co jejich kolegové potřebují a nemají problém při získání vzájemné důvěry. Například válečný veterán na lince podstatně zvyšuje šanci na úspěch a odvrácení případné sebevraždy. Tato nadace vždy kontaktuje každého veterána, který ji oslovil, aby zjistila, zda poskytnuté řešení skutečně pomohlo, což je velmi důležité.

Bezplatná linka pomáhá veteránům s nejrůznějšími potřebami včetně lékařského ošetření, poradenství při PTSP, zajištění zaměstnání, přístřeší, právní pomoci, krizových intervencí a dalších potřeb. Jak nadace sama uvádí, potřeba našich nikdy nebyla větší, než teď. Do současné doby sloužilo v Afghánistánu a Iráku více než 2,5 mil. Američanů. Odhaduje se, že z pěti iráckých a afghánských veteránů trpí minimálně jeden posttraumatickou stresovou poruchou, nebo depresí. Zhruba 7% těchto veteránů je nezaměstnaných a zhruba 50 000 z nich je každou noc bez domova. Denně spáchá 22 válečných veteránů sebevraždu. (National Veteran Foundation, 2021, online)

USA – Ministerstvo pro záležitosti veteránů (Department of Veterans Affairs)

Ministerstvo pro záležitosti veteránů (anglicky *United States Department of Veterans Affairs*, zkráceně **VA**) je federální vládní agenturou, která poskytuje zdravotnické služby vojenským veteránům ve svých zdravotnických zařízeních po celé

zemi; dále poskytuje dávky pro zdravotně postižené, profesní rehabilitace, pomoc při vzdělávání, půjčky na bydlení, životní pojištění a pohřební dávky.

Základní vizí ministerstva je poskytnout veteránům benefity a služby excelentní úrovně, na které mají nárok a které si zaslouží. Tyto benefity byly poskytovány vojenským veteránům už od dob americké války za nezávislost, ale federální agentura zaměřená výhradně na veterány byla založena až v roce 1930 – byla to Veterans Administration. (Department of Veterans Affairs, 2021, online)

Pokud bychom se pokusili o částečnou rekapitulaci, je zjevné, že například ve Spojených státech jsou patrné kořeny v péči o válečné veterány již v roce 1636, kdy byly vedeny války proti indiánským kmenům. Již tehdy byl nastaven systém, že o veterány této války se musely postarat příslušné kolonie. Systém péče o válečné veterány je v USA velice dobře propracovaný a zasahuje do nejrůznějších oblastí. V první řadě je válečným veteránům poskytována ta nejlepší zdravotnická péče, ale také pomoc při vzdělávání, získávání nejrůznějších půjček a hypoték na zajištění důstojného bydlení. Samozřejmě je to dáno dlouholetými válečnými zkušenostmi nejen s občanskými válkami, ale zejména s 1. a 2. světovou válkou, následnými „menšími“ válečnými konflikty, jako byla válka ve Vietnamu, Koreji, ale také v novodobém konfliktu v Afghánistánu.

Je přirozené, že země, která se prakticky neustále angažuje v nejrůznějších ozbrojených konfliktech, musí mít systém péče o válečné veterány velmi dobře propracovaný. Jak je patrné z popisu některých organizací existují nejen charitativní projekty, které získávají prostředky do dárců, ale také nadace, které přímo nějakou činností generují zisky a tyto následně využívají k podpoře a pomoci potřebným. Tyto projekty jsou výhodné také v tom, že se bývalí příslušníci armády mohou po odchodu z aktivní služby v těchto procesech pracovně podílet a získají tak zároveň zaměstnání.

AČR se aktivně účastní ve své novodobé historii zahraničních operací od 90. let 20. století, a i zde dochází postupně k budování nadací a sdružení, která získávají prostředky a tyto přerozdělují za účelem pomoci potřebným vojákům a jejich rodinám.

Další pohled do zahraničí

Německý svaz válečných veteránů

Téma německých válečných veteránů je vzhledem k jejich postavení během druhé světové války velice kontroverzní. V novodobé vojenské historii je však moderní Bundeswehr součástí NATO a němečtí vojáci se podílejí na mnoha zahraničních operacích po boku svých koaličních kolegů.

Bund Deutscher EinsatzVeteranen e.V. (Svaz německých veteránů)

Jak sama organizace o sobě prohlašuje, jedná se o jedinou organizaci ve Spolkové republice Německo, která dosud vydala obsáhlou věcnou „diplomovou práci“ o veteránském konceptu. Zasadila se o zřízení odborné pomoci pro veterány prostřednictvím celostátního case managementu od roku 2010. Založila regionální síť pro veterány mimo Bundeswehr od roku 2014. Účastnila se na návrzích rozpočtu Výboru pro obranu v roce 2015, Každoročním vzpomínkovém dni pro „Veterans of Bundeswehr“ od roku 2015. Vědecká služba německého Bundestagu popisuje Bund Deutscher EinsatzVeteranen e.V. jako „hybnou sílu německé veteránské kultury“

Hlavní myšlenky tohoto svazu:

- Stojíme za spolkovou republikou Německo, za jejími zákony a naším Bundeswehrem
- Nemáme místo pro extrémisty
- Jsme ekonomicky nezávislí a politicky svobodní
- Srdečně vítáme každého člena, příznivce či zájemce
- Máme zájem o spolupráci i s dalšími spolky
- V žádném případě nepodporujeme prolínání s dřívějšími světovými válkami
- Vyzýváme ke zlepšení péče o válečné veterány Bundeswehru
- Žádáme o zlepšení postavení veteránů ve společnosti a v politických kruzích
- Pomáháme bez ohledu na členství – zdarma

(Bund Deutscher EinsatzVeteranen e.V., 2021, online)

Zajímavý bude pohled také na armády, které byly stejně jako Česká republika do roku 1989 pod vlivem komunistického režimu. Dá se předpokládat, že vývoj péče o válečné veterány bude na podobné úrovni rozvoje, protože tyto země se od druhé světové války neangažovaly v žádném z vojenských konfliktů.

Středisko pro veterány působící mimo hranice státu (Polsko)

Jedná se o polskou organizační složkou, která je podřízena ministru národní obrany. Tato složka funguje zejména jako centrum pro veterány, pro rodiny vojáků a vojenských zaměstnanců, kteří zemřeli při zahraničních operacích. Tito zde dostávají pomoc zejména v podobě psychologických a právních rad a konzultací. Centrum aktivně spolupracuje s kompetentními resortními, ale i neresortními institucemi, nevládními organizacemi

a sdruženími. Centrum se také zabývá integrací komunity veteránů do společných podniků a iniciativ. Jednou ze stěžejních iniciativ toho centra je realizace vzdělávacích, propagačních a popularizačních úkolů. V Polsku je považováno za důležité různými formami šířit úspěchy armády na vojenských operacích a misích v zahraničí. Občané by si měli uvědomit, proč si vojáci, kteří slouží v misích, zaslouží respekt a podporu. Tato propagační iniciativa je zacílena zejména na mladé lidi, studenty středních a nižších škol. Centrum také usiluje o to, aby se stalo jakýmsi shromaždištěm informací a dokumentů o účasti polských vojáků v zahraničních operacích. Je zde také fungující síň tradic vojenského veterána. Toto středisko se samozřejmě zabývá také podporou samotných válečných veteránů, jejich vedením při obtížných životních situacích, pomocí při hledání zaměstnání a pomocí při zvládání nejrůznější agendy na úřadech a institucích. Jsou zde rovněž evidovány všechny vládní a i nevládní organizace, které se zabývají pomocí válečným veteránům a tyto kontakty jsou jim předávány. (Polskie wojsko, 2021, online)

Vojenská podpůrná nadace (Slovensko)

Jde o podpůrnou nadaci na Slovensku, která vznikla pro komunitu vojáků a zaměstnanců rezortu obrany. Filosofii této nadace je využívat především finanční prostředky nabízené státem, ale také dárcovství mezi vojáky (vojáci – vojákům). Tato nadace nikdy neměla v plánu být konkurencí jiným nadacím a spolkům, které se zabývají podobnou tematikou, ale spíše s nimi spolupracovat a případně je podporovat. Tato nadace, má dva zásadní projekty, pomocí nichž se především snaží pomáhat.

Program S.O.S

Byl vytvořen za účelem shromažďování finančních příspěvků (minimálně 1 Euro měsíčně), ambicí tohoto projektu je, aby si postupně každý vojenský útvar na Slovensku vytvořil určitou finanční rezervu. Tyto prostředky pak budou využívány pro vojáky

a rodiny vojáků, kteří se ocitli tíživé životní situaci. V ideálním případě se do tohoto projektu postupně zapojí všechny vojenské útvary na Slovensku. Pro vstoupení do tohoto projektu stačí zřídit si trvalý příkaz k platbě a pravidelně přispívat na účet této nadace.

Program vzájemná pomoc

Tato nadace shromažďuje dvě procenta získaná z daní vojáků na bankovním účtu pro potřeby všech vojenských útvarů a jednotek. Tato dvě procenta nejsou prostředky získané navíc, ale jsou součástí odvodů. Tato nadace má motto: „Lepší je se postarat vlastními prostředky o vlastní lidi“.

Z programu „vzájemná pomoc mohou být financovány tyto aktivity:

- Pomoc rodinám nasazených vojáků
- Prezentace ozbrojených sil SR na veřejnosti
- Kulturní akce pro příslušníky vojenských útvarů, dárky pro děti na Mikuláše, dárky pro dětské domovy
- Organizace sportovních akcí, turnajů, střeleckých soutěží
- Turistické akce, výroční výstupy na pohoří
- Pietní akce, odhalování pamětních desek a památníkům padlým vojákům
- Pomoc zraněným, tělesně, případně duševně postiženým vojákům vlivem výkonu povolání
- Finanční podpora v nouzi
- Pomoc při záplavách a jiných přírodních katastrofách
- Mezinárodní a vnitrostátní humanitární pomoc
- Péče o vojenské veterány a důchodce (Vojenská podporná nadácia, 2018, online)

Jak je patrné i v armádách, které nemají v poválečné historii tolik bojových zkušeností postupně vznikají nadace a spolky, které pomáhají válečným veteránům a jejich rodinám překonávat složité životní situace. Bývá to kombinace pomoci státu, charitativní činnosti a vlastní iniciativy vojáků, kteří přispívají na solidární fondy, aby se takto získané prostředky mohly dále přerozdělovat. Pro samotné vojáky a jejich rodiny, které pomoc čerpají, není podstatné odkud, tyto prostředky pocházejí, ale že existují a pomohou jim překonat těžké životní chvíle. Do budoucna by však bylo žádoucí, aby vznikaly projekty, které podobě jako v USA a dalších zemích pomáhají zaměstnávat bývalé vojáky ve firmách a ze zisku pak financují podpůrné projekty.

4. Metodologie

Výzkumná práce s vojáky, hasiči, policisty a dalšími skupinami takto úzce specifických profesí je zpravidla náročnější. Tito lidé většinou nechtějí, nebo ze zákona ani nemohou o svých potížích hovořit. Může se jednat o citlivé, nebo přímo utajované informace, nebo mají pouze strach z nadřízených a z toho důvodu se odmítají výzkumů zúčastnit. Pokud se takové výzkumy provádějí, většinou je to na žádost příslušného resortu či ministerstva a je přesně stanoveno zadání.

4.1 Kvalitativní výzkum

Práce s vojáky při provádění výzkumného šetření je velice specifická nejen tím, že vojáci nemohou některé informace poskytnout, ale také proto, že někteří během svého pobytu v zahraniční misi zažili tak otřesné zážitky, že o tom nemohou, nebo ani nejsou schopni mluvit. Navíc se jedná o poměrně malou a uzavřenou skupinu lidí, a pokud poskytují konkrétnější informace, není složité pro ostatní dešifrovat, o jakou událost a z jakého období se jednalo.

Kapitola věnující se tomuto typu výzkumu má ambici popsat, proč byla zvolena kvalitativní metoda, a to strukturovaný rozhovor a kazuistika.

Jak například uvádí Strauss a Corbinová (1999), kvalitativní výzkum je často využíván tam, kde je obtížné shromáždit statistická data a tato porovnávat. To může být dáno složitostí daného jevu či jeho nízkou frekvencí ve společnosti. Tento typ výzkumu provádějí především badatelé v psychologických a sociálních vědách a také pracovníci v oborech, které se zabývají lidským chováním. Tyto výzkumy zpravidla provádějí výzkumné týmy, páry, ale i jednotlivci. Pokud dochází ke kombinaci kvalitativních a kvantitativních metod výzkumu, bývá kvalitativní stránka součástí většího výzkumného projektu. (Strauss, Corbinová, 1999, s. 12)

V případě kvalitativního výzkumu mezi vojáky jsou jednoznačně naplněny obě varianty, tedy jak nízká frekvence, tak složitost. Je to dáno počtem zahraničních misí a četností tragických událostí, ale také samotnou složitostí dané problematiky. V naší společnosti nepanuje jednotný názor na zahraniční operace a to, co někomu připadá jako hrdinství, může jinému připadat, jako vměšování či dokonce okupace. Proto se v případě

takovéto úzce specifické problematiky kvalitativní metoda jeví jako daleko vhodnější než ta kvantitativní.

Někteří metodologové však chápou kvalitativní výzkum pouze jako doplněk kvantitativních strategií výzkumu, jiní v něm vidí jakýsi protipól či vyhraněnou výzkumnou pozici ve vztahu k jednotné vědě postavené na přírodovědných základech. (Hendl, 2016, s. 45)

Kvalitativní výzkum s sebou nese také určité skryté problémy, které si ne všichni výzkumníci uvědomují. Loučková na některé zásadní upozorňuje. Například někteří výzkumníci se domnívají, že by se díky němu mohli vyhnout statistickým postupům a přesnosti, avšak tato úvaha je zcela mylná. Naopak, tento způsob výzkumu vyžaduje naprosto přesné postupy a zcela jasnou a kontrolovanou jasnost v úsudcích badatele. Stejně tak v něm někteří spatřují možnost vyhnout se studiu literatury a pouze daný problém z povzdáli pozorovat, což samozřejmě bez perfektní znalosti dané problematiky není možné. Často také bývá podceňována časová náročnost výzkumu, a naopak bývají přeceňovány vlastní dovednosti výzkumníka. Kvalitativní strategie výzkumu přitom bývají časově velmi náročné až dlouhodobé. Výzkum může trvat řadu měsíců i let a na badatele klade velmi vysoké nároky v oblasti vědomostí z dané problematiky, dovedností v analýze textových dat a kultivované schopnosti analytického a kreativního myšlení, stejně jako schopnosti syntézy a sociologické imaginace. (Loučková, 2010, s. 58)

Každý výzkum je časově náročná činnost skládající se z mnoha na sebe navazujících procesů, které se musí vzájemně kombinovat a doplňovat. Někdy však může nastat případ, kdy ke sběru dat a následné interpretaci dat dochází pomocí obsahové či diskurzivní analýzy textů, nebo jiných zdrojů, které badatel nemusel přímo sbírat. (Pavlásek, Nosková, 2013, s. 9)

Také v případě vojáků a jejich začleňování se do společnosti po náročných zkušenostech ze zahraničních operací je výzkum velmi zdlouhavý a výzkumník musí čerpat nejen z rozhovorů s vojáky, ale také z nejrůznějších zdrojů, kde jsou popisovány konkrétní případy včetně společenských dopadů na jedince.

Na počátku každé výzkumné studie, ať již využívá metod statistické analýzy nebo kvalitativních metod, stojí ideový plán či záměr. Ideový plán výzkumu je v podstatě ideovou skicou zamýšleného výzkumu. Je mostem propojujícím nápad a samu realizaci výzkumu. (Miovský, 2006, s. 87)

Nejprve je načrtnuto, co bude předmětem zkoumání (formulace výzkumného problému) a z jakého důvodu je považován formulovaný výzkumný problém za významný. Na to pak úzce navazuje vymezení teoretických východisek, zdrojů dat a celkového metodologického rámce zamýšlené studie. Má-li výzkumník skutečně jasno v tom, co a proč chce dělat, musí být schopen vytvořit ideový plán, který by měl obsahovat:

- a) formulaci výzkumného problému a z něj vycházející výzkumné otázky,
- b) zdůvodnění významu a smyslu řešit daný výzkumný problém,
- c) popis teoretického rámce výzkumu,
- d) metody získávání dat včetně popisu výzkumného vzorku (velikost, vlastnosti, dostupnost cílové populace apod.),
- e) metody zpracování a analýzy dat,
- f) přibližný časový plán. (Mioviský, 2006, s. 88)

Při formulaci výzkumného problému je v práci jasně definováno, co je za problém považováno, tj. v čem problém spočívá a o jaký typ problému se jedná. Teprve po jasném ohraničení jádra zamýšlené studie v podobě formulace výzkumného problému lze přistoupit k formulaci výzkumných otázek. Výzkumná otázka je v případě kvalitativního přístupu terminologickým ekvivalentem výzkumné hypotézy. Výzkumná otázka musí být položena jasně a jsou na ni kladeny podobné nároky jako na hypotézu. Od hypotézy se výzkumná otázka liší pouze v jednom, zato však v podstatném znaku. Hypotézu nelze v průběhu výzkumu měnit, výzkumnou otázku však změnit můžeme, a někdy podle vývoje dokonce musíme. Teoretický rámec výzkumu ohraničuje, v rámci jakých teoretických zdrojů se budeme ve výzkumu pohybovat.

Následuje technický plán výzkumu, který úzce vychází z plánu ideového. De facto se jedná pouze o přetransformování původního záměru do praktické podoby projektu. (Mioviský, 2006, s. 89) Typ výzkumu je obecný výzkumný rámec specifikující způsob použití metod. V konkrétním výzkumném projektu můžeme kombinovat více typů kvalitativního výzkumu najednou. Projekt výzkumu je šitý na míru zvolenému výzkumnému problému v daném teoretickém rámci. Specifikuje způsob použití konkrétních metod (pro získávání a analýzu dat), popisuje kontext, v jakém bude studie realizována, konkrétní výzkumný vzorek atd. Tj. v konkrétní výzkumné studii můžeme kombinovat více typů výzkumů.

4.2 Kazuistika

Základních typů výzkumů v rámci kvalitativního přístupu rozeznáváme minimálně pět. Mezi autory se toto členění liší, a to někdy velmi výrazně. Pro svou diplomovou práci jsem se rozhodl použít případovou studii v kombinaci s polostrukturovaným interview.

Pro účely mé práce chápu případovou studii jako samostatný typ výzkumu v rámci kvalitativního přístupu.

V centru pozornosti tohoto typu výzkumu je případ. Případem se rozumí objekt našeho výzkumného zájmu. Analýza jednotlivých případů nám v průběhu celého výzkumu umožňuje sledování, popisování a vysvětlování případu v jeho komplexnosti, a díky tomu můžeme dospět k přesnějším a do hloubky jdoucím výsledkům. (Miovský, 2006, s. 94)

Pojem kazuistika (lat. casus = případ) je známý již od antických počátků naší kultury. Původně se vztahoval k filozofickému, teologickému a právnímu výkladu obecných morálních zákonů. Označení kazuistika je v současné době používáno v medicíně, psychologii, pedagogice a sociologii k popisu jednotlivých (neobvyklých, zajímavých) případů. (Musilová, 2002, s. 7)

Musilová dále uvádí, že vůbec první známá dětská kazuistika pochází z roku 1601. První soustavnou dětskou biografii napsala americká vychovatelka E. Willardová v roce 1835. Roku 1877 vydal Charles Darwin poznámky o sledování vývoje svého syna a započal tak vědecké studium vývoje novorozenců a dětí. Během dalších 30 let bylo publikováno přibližně třicet podobných výzkumů. Také J. Piaget založil původní teorii o vývoji dítěte na základě soustavných pozorování svých tří dětí. V české literatuře je nejznámější studie V. Příhody v Ontogenezi lidské psychiky. V současných pedagogických, psychologických a sociologických učebnicích je kazuistika uváděna v kapitolách o metodách a metodologii oboru. Je zařazena do kategorie neexperimentálních metod jako výzkumná metoda jednotlivých případů nebo života jednotlivce. Vedle kazuistiky bývají do neexperimentálních metod zpravidla zahrnuty metody jako přirozené strukturované pozorování, klinický a strukturovaný rozhovor (interview) a dotazník. Syntéza údajů z výše uvedených metod zjišťování umožňuje výzkumníkovi (pedagog, speciální pedagog, klinický psycholog, školní psycholog, sociální pracovník) značný vhled do vývojového procesu jednotlivce. Závěry však platí jen pro pozorované dítě, proto nemohou být aplikovány na jiné jedince. Studium

jednotlivých případů prostřednictvím kazuistiky je aplikací obecných poznatků a zároveň výzkumníkovi umožňuje jejich specifikaci, prověření i obohacení. (Musilová, 2002, s. 8)

V pedagogice a psychologii je kazuistická metoda využívána tehdy, když je potřeba získat ucelený obraz dosavadního vývoje jedince nebo při sledování nestandardních jedinců a také při zkoumání dílčích osobnostních projevů s cílem vysvětlit chování jedince. (Musilová, 2002, s. 9)

Zdrojem kvalitativních dat případové studie pro účely této diplomové práce byly materiály zpracovány vojenskými psychology na základě skutečných případů postižených veteránů. Práce s dokumenty tvoří velmi specifickou oblast aplikace kvalitativního přístupu. Její specifičnost je dána tím, že tyto materiály existují nezávisle na naší výzkumné činnosti v tom smyslu, že je obvykle nevytváříme. Nejde tedy v jejich případě o metodu získávání dat v pravém slova smyslu, kdy data v průběhu výzkumu různými postupy a metodami skutečně vytváříme. Zde již data máme vytvořená, fixovaná a pouze je musíme shromáždit.

4.2 Výběr výzkumného souboru

Výběr výzkumného souboru pro provedení výzkumu patří obecně mezi obtížné fáze každé studie. Metody výběru souboru v rámci aplikace kvalitativního přístupu označujeme jako nepravděpodobnostní metody výběru výzkumného souboru. (Mioviský, 2006, s. 127) Pro kvalitativní výzkum obecně platí, že metoda výběru výzkumného souboru při aplikaci kvalitativního přístupu není většinou pevně dána předem a mění se v průběhu studie. Žádná metoda výběru přitom není exkluzivní. Prakticky vždy se jedná o kombinaci více různých metod výběru. Metoda výběru výzkumného souboru by měla být podřízena cílům výzkumu tak, aby bylo ve vztahu ke zkoumanému problému dosaženo saturace dat, popř. alespoň dobrého pokrytí relevantních charakteristik cílové populace. (Charvát, 2004, s. 45)

Klíčovým termínem při aplikaci výběru je saturace. Tento termín znamená, že při zpracování a analýze dat jsme dospěli až do momentu, kdy jsme přesvědčeni o tom, že další data již pro výsledek analýzy nepředstavují žádný podstatný přínos.

Pro naše výzkumné účely byla použita metoda záměrného (účelového) výběru přes instituce. Jedná se o metodu, kdy je využíván určitý typ služeb nebo činnost nějaké instituce, určené pro cílovou skupinu, která nás výzkumně zajímá (Mioviský, 2006, s. 138). Záměrný výběr přes instituce je pro výzkumníka z hlediska času i nákladu velmi efektivní. Je však zatížen výraznými nedostatky v tom, že lidé pohybující se ve

vojenském prostředí někdy představují pouze určitou část spektra „postižených“ osob z dané cílové skupiny. Výběr tak může být touto skutečností zkreslen. Jinou situací ovšem je, pokud základním souborem našeho výzkumu jsou právě klienti určité instituce, tj. že výběrovým kritériem je právě skutečnost, zda využívají pomoci určité instituce, případně pro ni pracují atd. Pak je záměrný výběr prostřednictvím instituce nejlepší volbou pro výběr výzkumného souboru.

4.3 Metoda analýzy kvalitativních dat

Analýza kvalitativních dat je oprávněně považována za prakticky nejobtížnější fázi realizace studie. K tomu výrazně přispívá velká míra volnosti výkladu jednotlivých metod, nízká standardizace dílčích postupů a obrovské množství možností, které nám skýtají jak jednotlivé metody, tak nepřehledné množství variant vzniklých jejich vzájemnou kombinací. (Miovský, 2006, s. 219)

Pro účely této práce je použitý deskriptivní přístup ke kvalitativní analýze, který je založen na předpokladu, že procesy utřídění, klasifikace a deskripce jsou samy o sobě analytickým postupem a hlubší analýza kvalitativních dat jdoucí za těmito fázemi je příliš spekulativní. V zásadě se vychází z toho, že kvalitní deskripce by vždy měla předcházet jakékoliv interpretaci, tj. validní interpretace má vždy pevné zakotvení v kvalitní deskripci a obě části od sebe nelze oddělit.

4.4 Etické aspekty výzkumu

Každý výzkum má hned několik důležitých etických zásad, které by měl badatel vzít v úvahu ve všech kontextech svého výzkumu. Tyto zásady mohou vycházet, jak z nejrůznějších úmluv ale také z nepsaných logických pravidel slušnosti. V případě vojáků, kteří zažili nějakou tragédii při plnění služebních povinností a museli se s ní složitě vyrovnávat, jsou tyto zásady o to důležitější. Někteří z poskytujících rozhovor byli těžce zraněni, nebo ztratili v misi například svého kolegu či přítele a v případě necitlivého přístupu výzkumníka by mohli být právem pobouřeni. Bylo velice složité dodržet všechny požadavky na anonymizaci jednotky či jednotlivců, ale zklamání důvěry respondenta je zcela nepřijatelné nejen z etického aspektu, ale také z profesionálního.

Jak uvádí Punch (2008), samotný výzkumník by měl být vybaven principy akademické integrity, určité poctivosti a také respektu k ostatním lidem, kteří se na výzkumu podílejí. Je nutné znát a respektovat etické požadavky a případně také požadavky univerzity a s těmito se vyrovnat. Při plánování samotného výzkumu je

nezbytné soustředit se na přístup, souhlas a ochranu účastníka. Mezi ty nejzásadnější etické principy nepochybně patří:

Informovaný souhlas – Vědí lidé, které chci zkoumat, vše o mém výzkumu, včetně informace, na základě čeho byli vybráni do mého výzkumu přímo oni? Je jejich souhlas dán skutečně dobrovolně a upřímně?

Diskrétnost a anonymita – Jakým způsobem bude informace, kterou získám chráněna a zabezpečena proti zneužití? Bude skutečně zachována anonymita osob a institucí? Většinou se řeší pouze osobní diskrétnost, ale pokud je výzkum prováděn ve spolupráci s komerční organizací, je nezbytné brát v potaz také tuto otázku.

Vlastnictví dat a výsledků šetření – Kdo je vlastníkem získaných dat a výsledků? Jaké mám povinnosti, aby mé výsledky a nálezy byly využity správně a nebyly zneužity? Jakým způsobem budou zveřejňovány?

Poctivost a důvěra – Jaký je ve skutečnosti vztah k lidem, které zkoumám?

Reciprocita – Co získají lidé, kteří mi poskytnou někdy velmi citlivé informace, mohu jim na oplátku něco nabídnout? (Punch, 2008, s. 87)

Je mnoho dalších etických otázek, které by si výzkumník mohl případně také klást, ale mezi tu poměrně často kladenou patří také otázka, zda by měl být respondent seznamován s výsledky dokončeného výzkumu. Není to z důvodu jakéhosi utajování, ale jde zde o otázku správného porozumění textu a interpretovaných výsledků.

Například Švaříček, Šed'ová a kol. (2007) se zamýšlejí nad otázkou nestejného „jazyka“, kterým často hovoří výzkumník a zkoumaný. Tyto rozdíly pak mohou vést až k nesprávnému pochopení závěrečné zprávy z výzkumu. Nabízí se tedy logicky otázka, zda by nebylo vhodné interpretované výsledky přeložit ještě před poskytnutím respondentům do jazyka, kterému rozumějí, aby nevznikla případná nedorozumění. Například, pokud by byl prováděn výzkum žáků, měli by mít rodiče přístup k výzkumné zprávě? (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 43)

Během samotného kvalitativního výzkumu existují snadno předvídatelná etická dilemata, avšak jak uvádí Mišovič, během výzkumu může dojít také ke změnám v zaměření výzkumného zájmu, což může způsobit, že během samotného výzkumu může dojít ke vzniku nových nečekaných dilemat. Doporučuje se tedy rozhodnout, co je vlastně cílem výzkumu, může to být například dokončení studia, tvorba odborného článku. Dále je vhodné vytipovat jednotlivce, kterých by se dané téma mohlo dotknout, nebo se mohli

o toto téma zajímat a zvážit případné důsledky pro tuto skupinu osob dle rámce, jak byl pro tento výzkum připraven. (Mišovič, 2019, s. 75– 76)

5. Oběti ozbrojených konfliktů z řad českých vojáků

V novodobé historii Armády České republiky, od roku 1990 doposud, prošlo zahraničními misemi zhruba 40 000 vojáků, což je téměř dvojnásobný počet aktivních členů současné armády. (Armáda České republiky, 2008, online)

V současné době má AČR v zahraničních operacích smutnou bilanci 30 úmrtí, ale z tohoto počtu je i mnoho smrtelných zranění, která nesouvisejí přímo s bojovou operací. Bylo by diskutabilní pokoušet se určit, zda je tento počet usmrčených vojáků nízký či vysoký, je však nutno uvědomit si, že všichni tito vojáci měli své rodiny a blízké, takže je nutno uvažovat o aspektech těchto úmrtí v širším sociálním kontextu.

5.1 Kazuistiky konkrétních případů

Kazuistiky použité v této práci snad dokreslí postupný vývoj jednotlivců, kteří buď neměli v misi takové štěstí, nebo ho naopak měli, ale uvědomili si to daleko později. Některé informace mající identifikační charakter jednotlivce nebo jednotky jsou lehce pozměněny, ale zejména události po návratu do „normálního“ života byly zachovány pokud možno co nejvíce autentické.

I. K., 46 let. Byl těžce zraněn po najetí na improvizovaný nástražný systém při plnění úkolů v misi ISAF v Afghánistánu, jeho kolega při této akci zahynul. I. V. absolvoval mnoho operací a do dnes se potýká s velkými bolestmi a zdravotními omezeními, lékaři mu nedávali příliš velkou šanci na přežití. Částečně ztratil cit v dolních končetinách a má potíže s celkovou stabilitou, nemůže se věnovat sportům a koníčkům, kterým se věnoval před zraněním. Vzhledem ke svému zdravotnímu stavu již není vojákem z povolání, ale díky svému výtečnému předchozímu působení nyní pracuje u armády alespoň jako občanský zaměstnanec na pozici instruktora. Tento člověk nezanevřel na armádu, ani na Českou republiku, svou životní situaci bere jako daň z vykonávaného povolání. „Mnoho mých kolegů si vůbec neuvědomuje, do čeho jdou“. Teprve až se něco vážného stane někomu jinému, začnou trochu přemýšlet, co vlastně tato služba znamená.

Jak sám říká, jeho největší životní motivací je co nejvíce se přiblížit normálu, neusiluje jako většina ostatních o nejvyšší možnou metu, ale o to být zase normální. Na rozdíl od svého kolegy má štěstí, že žije. Mezi svými kolegy je oblíben pro svou nezlomnou vůli a životní elán. Každý den, který může prožít, vnímá jako dar.

P. K., 40 let. Na misi v Afghánistánu si při útoku na jeho jednotku vážně poranil páteř a musel být ošetřen v nemocnici. Jeho zranění se zpočátku nejevilo jako příliš vážné, ale

po několika letech u elitní jednotky musel ze zdravotních důvodů skončit. Jeho bolesti byly natolik silné, že nebyl schopen dál zvládat náročné úkoly při výcviku. I kolegové a kamarádi mu sami začali naznačovat, že na tak náročnou službu již nemá. Bylo to pro něj velmi frustrující, od malička intenzivně sportoval a ve své jednotce před zraněním patřil mezi nejlepší. Nyní musel čelit kritice, že je slabým článkem jednotky. Musel tedy ukončit aktivní službu a odešel bez jakékoliv kompenzace za fyzickou újmu, kterou utrpěl. Bohužel nebyl schopen následně prokázat příčinnou souvislost mezi zraněním, které utrpěl v misi a následnou bolestí, která mu nedovolila dále sloužit. Zpočátku byl trochu zahořklý, ale jak sám tvrdil, neučinil všechny kroky k tomu, aby mohl být nějakým způsobem odškodněn.

Několik let se pokoušel získat dobře ohodnocenou práci a také zkoušel sám podnikat, při této činnosti utratil všechny naspořené finanční prostředky. Začal být v tísnivé finanční situaci, musel přijmout jakoukoliv práci, aby se uživil. Jak vzpomíná, bylo to velice náročné životní období s nejistou budoucností. V té době nevěděl, že existují organizace, které by mu dokázaly pomoci.

Jelikož se nehodlal s tímto neutěšeným stavem smířit, rozhodl se, že začne velmi intenzivně rehabilitovat a cvičit. Po několika letech tvrdého tréninku a rehabilitací se tento voják dostal do takové kondice, že znovu prošel náročným zdravotním vyšetřením a fyzickými testy a nastoupil do AČR alespoň jako technický pracovník. Jak sám uvedl, i tato životní zkušenost jej velmi posunula dopředu. V armádě však nezůstal dlouho, neboť se mu začalo dařit v jednom z jeho projektů, po několika měsících armádu opustil.

M. D., 35 let. Účastnil se mise, ve které došlo k velmi tragické události. (Nepřál si, aby byla tato událost uvedena, jelikož byla poměrně medializována a bylo by možné jej snadno identifikovat). Nedokázal tak silné trauma zpracovat a po návratu do republiky musel vyhledat odbornou pomoc. Toto se odborníkům částečně podařilo, ale nakonec se M. D. po několika měsících rozhodl z armády odejít. Jak sám říká, nedokázal si už představit, že by ještě jednou mohl zažít tak otřesný zážitek.

Jak sám uvádí, není ještě úplně psychicky v pořádku, ale jeho stav se postupně lepší. I po odchodu z aktivní služby musel několikrát využít péči vojenského psychologa, ale nikdy se striktně neřídil jeho pokyny a nenechal si odborně pomoci. Dostal kontakty na spolky, které pomáhají válečným veteránům, ale tuto pomoc rovněž nevyužil. Délka jeho služby mu neumožnila pobírat alespoň nějakou výsluhu. Za svůj odchod a postoj

k této situaci se stydí, bere to jako své osobní selhání. Jak sám uvádí, není jediný, koho potkalo něco velmi nepříjemného, ale připouští, že není schopen takové situace dobře snášet. Sám o sobě prohlašuje, že asi není dostatečně „hrdinský typ vojáka“.

Nyní pracuje převážně jako řidič a skladník, má střední vojenskou školu a nemá mnoho nabídek na kvalifikovanou práci. Uvažuje, že by mohl jezdit s kamionem do zahraničí, s rodinou se rozešel ve zlém, rodiče jsou již po smrti.

5.2 Vlastní výzkumné šetření

Výzkumná část usiluje o získání dostatečného množství informací o vojácích, kteří prožili nějaké zásadnější negativní události při službě v zahraničí, museli se s touto problematikou potýkat i v osobním životě a jsou ochotni o nich hovořit. Tito vojáci byli požádáni, aby se v zájmu zlepšení podmínek pro další příslušníky armády tohoto výzkumu zúčastnili. Vzhledem k zaměření výzkumu bylo podmínkou, aby se alespoň jednou účastnili zahraniční mise a rovněž byli vytipováni jedinci, kteří zažili buď nějaké zranění či psychické trauma, nebo se museli následně v civilním životě vyrovnávat s nějakou složitější životní situací.

Bylo uskutečněno celkem 12 strukturovaných rozhovorů s vojáky ve věkovém rozpětí 28–44 let, s maximálním počtem 3 zahraničních misí. Pro účely tohoto výzkumu nebyli využiti jen vojáci v činné službě, ale také vojáci v záloze. Celá tato práce je zaměřena jak na reintegraci do společnosti u vojáků, kteří jsou nadále ve služebním poměru a mají potíže se znovačleněním do společnosti, tak na vojáky, kteří svou aktivní kariéru již ukončili a snaží se uplatnit na trhu práce a také v běžném osobním životě. Jmenovaní poskytli souhlas se zveřejněním svých rozhovorů, avšak pod podmínkou, že nebude vyzrazena jejich identita či identita jednotky, u níž sloužili. Z tohoto důvodu nejsou v rozhovorech uveřejněny některé časové či místní souvislosti, aby nebylo možné rozpoznat případnou operaci, ačkoliv lidé, kteří se v tomto prostředí pohybují, tyto souvislosti nejspíš přesto naleznou.

V této části nebyly využity všechny strukturované rozhovory, jak uvádějí Strauss a Corbinová (1999), byly použity pouze všechny podstatné, tudíž bylo postupováno v duchu zakotvené teorie. Lze tedy shrnout, že byly použity rozhovory, které se nejpřesněji držely daného tématu a měly pro tento výzkum maximální hodnotu, z těch ostatních byly použité pouze informace vztahující se přímo výzkumného tématu. (Strauss, Corbinová, 1999, s. 19)

5.3 Strukturované rozhovory s vojáky po návratu ze zahraničních operací:

Hlavní výzkumná otázka

Jak fungují současné programy a nástroje pomáhající vojákům s reintegrací do společnosti po zahraničních misích?

Dílčí výzkumné otázky:

- Je dostatečným způsobem postaráno o vojáky, kteří se po návratu z mise potýkají se závažnými životními potížemi?
- Existuje dostatek organizací a subjektů, které jsou vojákům schopné pomoci?
- Které opatření by napomohlo příslušníkům armády k lepší reintegraci po návratu z mise, nebo ukončení vojenské kariéry?
- Nastala někdy situace, kterou nebylo možné vyřešit vlastními silami a bylo nutné obrátit se na pomoc státu či jiné organizace?

Otázky k rozhovoru

VO 1. Domníváte se, že existuje dostatek organizací či programů napomáhajících při reintegraci válečných veteránů do společnosti, znáte nějaké?

VO 2. Stará se podle Vás stát dostatečně o rodiny padlých či těžce zraněných vojáků?

VO 3. Jsou současné výsluhové náležitosti vojáků z povolání dostatečné pro důstojný život po odchodu z AČR?

VO 4. Máte konkrétní představu, co by bylo možné změnit pro lepší uplatnění vojáků na trhu práce po odchodu do civilního života?

VO 5. Zažil jste během pobytu v misi něco, co vás psychicky nebo fyzicky zásadně postihlo a potřeboval jste následně pomoc?

5.4 Interpretace výzkumného šetření

VO 1: *Domníváte se, že existuje dostatek organizací či programů napomáhajících při reintegraci válečných veteránů do společnosti, znáte nějaké?*

Vojáci se ve svých odpovědích shodují v tom, že mají povědomí o nějakých organizacích, které pomáhají. Někteří byli schopni uvést příklady konkrétních organizací a spolků. Část vojáků, a byla to větší část z nich, uvedla, že jsou pravidelnými přispěvateli do různých solidárních fondů, nebo se účastní charitativních akcí, z nichž se finanční výnos přerozděluje potřebným. Zde je patrné, že mezi vojáky panuje vysoká míra solidarity a mnozí si uvědomují, že se také mohou dostat do situace, kdy budou pomoc potřebovat. V rozhovorech se také často objevilo, že tyto akce bývají velice často podporovány velením, což je určitě správně. Zásadní informace, která také v této výzkumné otázce zazněla, je, že vojáci mají pocit zlepšující se situace v pomoci jejich kolegům, které potkala nějaká nepříznivá situace.

Z výzkumu také vyplynulo, že vojáci mají povědomí o statutu „válečného veterána“ a případných možnostech, které pro ně po jeho získání vyplývají, což je rovněž velice důležité. Někteří byli schopni vyjmenovat příspěvky a výhody, které tento statut nabízí. Shodně uvádějí, že v těchto záležitostech dostávají informace od svých vrchních praporčíků a od velení.

VO 2: *Stará se podle Vás stát dostatečně o rodiny padlých či těžce zraněných vojáků?*

Tato otázka byla trochu problematičtější a z odpovědí je zjevné, že vojáci vlastně nevědí, jakou částkou by v případě jejich úmrtí ve službách státu byla jejich rodina odškodněna. Mají pouze informace z doslechu, ale to je asi přirozené. Kdo se neocitl přímo v té situaci, tak se nejspíš nebude konkrétně zajímat o finanční částky, které jsou vyplácené, navíc tato pomoc samozřejmě nespočívá jen ve finančním odškodnění. Všichni se však shodují na tom, že situace je čím dál lepší. Ačkoliv je to nepochybně nepříjemné téma, možná by stálo za úvahu vojáky o konkrétních částkách informovat, zejména z důvodu nastavení výše případného plnění ze životního pojištění. Zodpovědný člověk by se měl postarat o to, aby rodina nezůstala bez prostředků. Z odpovědí dále vyplynulo, že se v těchto otázkách objevuje mnoho nepřesných a smyšlených informací, což může v konečném důsledku vést k tomu, že je rodina po padlém vojákovi ještě vystavována tlaku svého okolí, což je zcela nepřijatelné. Zde by bylo vhodné, aby tyto informace byly zcela transparentní. Jednak aby samotní vojáci mohli uvažovat konkrétněji o svém finančním zabezpečení pro případ tragické události, ale také proto,

aby nevznikaly fámy a neovlivňovaly život rodinám v už tak velmi těžké situaci. Je také důležité rozlišovat pomoc od státu a pomoc od samotných vojáků v rámci různých sbírek a podpůrných charitativních akcí.

Několik vojáků také zmínilo určitou nemateriální část pomoci, která spočívá spíše v určitém prokazování úcty padlým vojákům prostřednictvím vzpomínkových akcí, setkání rodin s představiteli státu a armády. Ačkoliv je to pomoc spíše morální, je neméně důležitá, rodiny padlých vojáků musí cítit, že stát i samotná armáda jejich smrt bere jako hrdinství a váží si jejich oběti.

VO 3. Jsou současné výsluhové náležitosti vojáků z povolání dostatečné pro důstojný život po odchodu z AČR?

Tato otázka se ukázala být pro vojáky velice citlivá. V několika případech bylo patrné, že vojáci mají obavu o tento benefit a cítí se v určitém existenčním ohrožení. Jak někteří uvádějí, ve služebním poměru strávili i více než polovinu svého produktivního života, v důsledku čehož přišli o svou původní profesi. Až na výjimky některých specifických a žádaných oborů většinou vojáci vykonávají ryze vojenské funkce, kde své civilní schopnosti příliš nerozvíjejí. Respondenti považují výsluhu jako určitou sociální pomoc, aby byli schopni uplatnit se na trhu práce po dlouhé profesní přestávce. Většina z nich uvádí, že nepočítají s tím, že by se po odchodu ke své původní profesi vrátili, protože ji vlastně po takové době ani neovládají. Převažuje také názor, že budou nejspíš pracovat v méně kvalifikovaných profesích.

Co se týče samotné výše výsluhy, panuje zde většinový názor, že je dostatečná, ale na druhou stranu sami vojáci uvádějí, že není přemrštěná. V minulosti byly medializovány případy vysoce postavených vojáků, kteří si nechali uměle navýšit své výsluhy pomocí nadměrných pohotovostí, mimořádných odměn a dosahovali tak velmi vysokých měsíčních částek na odměnách. Tyto případy vojáky dle jejich vyjádření staví do velmi nepříjemné situace, ačkoliv skutečnost není natolik příznivá, občas slyší na výši výsluh kritiku. Jak již zaznělo, vojáci jsou spokojeni s výší výsluh, ale mají spíše strach o jejich pokračování. Zde by asi bylo vhodné, aby velení AČR vojáky informovalo pravdivě, pokud by se skutečně nějaké změny ve výsluhových náležitostech chystaly. Pro samotnou bezpečnost státu by bylo riskantní, pokud by skokově docházelo k hromadnému odchodu vojáků, kteří mají nárok na výsluhové náležitosti. Vojáci také naznačovali, že se jedná o jeden z nejzásadnějších benefitů služebního poměru.

VO 4. Máte konkrétní představu, co by bylo možné změnit pro lepší uplatnění vojáků na trhu práce po odchodu do civilního života?

Mezi respondenty v této otázce převažuje názor, že rekvalifikační kurzy nejsou přesně v souladu s jejich požadavky. Není takový výběr, jaký by si vojáci představovali, nebo nesplňují kvalifikační požadavky k jejich získání. Tato otázka je však trochu komplikovaná tím, že vojáci, pokud se přímo nechystají ukončit služební poměr, se nezajímají o konkrétní rekvalifikační kurzy, informace o nich znají jen od svých kolegů, kteří již odešli do zálohy. Nikdo z respondentů také nevěděl, že právo na rekvalifikační kurz vzniká vojákům z povolání přímo ze zákona č. 221/1999 Sb., § 59, odstavec 2, písmeno g. (zákon 221/1999 Sb)

Účelem této otázky však bylo spíše získat informace o určitém „povědomí“ o těchto možnostech. Z odpovědí tedy vyplývá, že by vojáci už během služby měli být lépe informováni, jaké kurzy jim při odchodu budou nabízeny, aby si mohli lépe plánovat svou civilní kariéru.

Dále se také ukázalo, že by vojáci daleko více ocenili, kdyby si mohli během své vojenské kariéry doplnit vzdělání. Samotný rekvalifikační kurz nevnímají jako nějaký velký bonus, zejména když je většinou navázán na určitý stupeň vzdělání. Někteří respondenti uvedli, že si během služby vzdělání doplnili. Uvedli však, že přístup jejich nadřízených ke studiu při zaměstnání je velmi rozdílný dle typu jednotky a následným možnostem brát si volno a studovat. Lépe na tom byli vojáci ze zabezpečovacích a logistických jednotek.

Obecně tedy z odpovědí vyplynulo, že vojáci mají zájem o vzdělávání během služby, ale ne všichni mají možnost studovat. Je samozřejmě logické, že nadřízení těchto vojáků nemohou umožnit studium všem, kteří o něj mají zájem, ale ukázalo se, že kdo na doplnění vzdělání měl skutečný zájem, tomu se podařilo jej nakonec získat.

VO 5. Zažil jste během pobytu v misi něco, co vás psychicky nebo fyzicky zásadně postihlo a potřeboval jste následně pomoc?

Zde vojáci uvedli své osobní zkušenosti, a to jak ty, které je postihly přímo, tak nepřímě. Jak bylo uvedeno v části zabývající se metodologií, pro účely tohoto výzkumu byli přímo vybráni vojáci, kteří mají nějaké negativní zkušenosti z mise nebo bezprostředně po návratu z ní. Tedy zkušenosti, které zažili oni sami a ovlivnily je v psychosociálním, fyzickém, existenčním či jiném ohledu. Někteří využili buď pomoc

vojenského psychologa, kaplana, nebo některé z organizací, které se o vojáky v nepříznivých situacích starají. Z rozhovorů však také vyšlo najevo, že i v této oblasti někteří nemají dostatečné informace. Shoda však byla zejména v tom, že se situace neustále příznivě vyvíjí v reakci na tragické události, které naše vojáky postihují v zahraničí, ale také po návratu do normálního života.

Jak se ukazuje i zde je velký prostor pro zlepšení, větší osvětu a práci subjektů, které by se měly touto problematikou primárně zabývat. Jak se v rozhovorech přímo ukázalo, někteří vojáci se styděli o pomoc požádat, takže se nabízí otázka, zda by se vojenští psychologové, kaplani a organizace, které vojákům tuto pomoc poskytují, neměli více aktivně zajímat o své „potenciální klienty“.

Ukázka několika strukturovaných rozhovorů

J. K.

Věk: 42 let

Délka služby: 20 let

Rodinný stav: ženatý, 2 děti

Počet zahraničních misí: 3

1. Domníváte se, že existuje dostatek organizací či programů napomáhajících při reintegraci válečných veteránů do společnosti, znáte nějaké?

„Myslím si, že snad ano. Existuje nějaký spolek válečných veteránů a spolek Vlčí máky, určitě i nějaké další, ale ty asi neznám. Víím, že tyhle spolky pomáhají i vojákům, kteří jsou po nějakém těžkém zranění anebo mají třeba psychické potíže. Víím, že fungují nějaké nadace, charitativní akce a pořádají se poměrně často. U nás na útvaru to pořádá vrchní praporčík a víím, že se toho účastní hodně lidí. Velitelé to taky hodně podporují, dokonce těmhle akcím dělají reklamu, asi to tak má být. Když jsem byl kurzu ve Vyškově, tak tam na nástupu dokonce říkali, že si můžeme nechávat pravidelně strhávat nějaké peníze z platu na podporu válečných veteránů, asi je to taky dobrá myšlenka, člověk nikdy neví, kdy bude sám tyhle peníze potřebovat. Co se týče toho začlenění do společnosti po odchodu z armády, víím, že voják, když odchází, tak má nárok na nějakou rekvalifikaci, může si vybrat z nabídky, mám pocit, že si může dokonce udělat i nějaké řidičáky, nebo svářečské průkazy, takže asi ano.“

2. Stará se podle Vás stát dostatečně o rodiny padlých či těžce zraněných vojáků?

„Tak co jsem slyšel, hodně se to zlepšilo. Nevím přesné částky, ale obecně se říká, že je o rodiny dobře postaráno, navíc existují další organizace, které se o rodiny padlých a těžce zraněných starají. Doslechl jsem se, že manželka jednoho z vojáků, který zahynul v misi, dokonce čelí závistivým a nenávislivým poznámkám, něco v tom smyslu že se na té události napakovala. Navíc ty peníze prý byly z větší části ze sbírky od kluků z armády, kteří jsou v těchhle případech fakt hodně chápavý a pokud vím, vybralo se docela hodně. V armádě když se někomu něco stane, tak jdou stranou takový ty běžný šarvátky a rivalita mezi jednotkami a všichni se tak nějak semknou. Myslím, že je to tak dobře, no. Takže tyhle zlostný projevy moc nechápu, manžela jí nikdo nevrátí a proč by nemohla ona a děti vést slušný život. Navíc většina těch peněz nešla z kapsy daňových poplatníků, ale od nás.“

3. Jsou současné výsluhové náležitosti vojáků z povolání dostatečné pro důstojný život po odchodu z AČR?

„Myslím si, že ano, a i když občas v civilu slyším, že je to nespravedlivé, tak si myslím, že je to naprosto v pořádku. Nastoupíte do armády ve dvaceti letech a všechno, co jste v civilu uměli, za dalších dvacet let zapomenete. Pak ukončíte vojenskou službu a v civilu se uplatňujete jen velmi těžce. Hodně vojáků pak musí vzít jakoukoliv práci, jen aby užívali své rodiny. Kluci jezdí někde ve skladu s vysokozdvizným vozíkem, nebo dělají ostrahu u bezpečnostní služby. Někteří to dělají, aby už měli trochu klidu, ale většina opravdu nesežene kvalifikovanější práci, i když mají třeba maturitu. Ta výsluha je právě taková ta finanční pomoc, aby byl schopen člověk to období nějak důstojně překonat a alespoň trochu si zachovat svůj životní standard.“

4. Máte konkrétní představu, co by bylo možné změnit pro lepší uplatnění vojáků na trhu práce po odchodu do civilního života?

„Asi nějaká lepší osvěta už během vojenské služby. Máme spoustu školení ohledně finanční gramotnosti a společensky nežádoucích jevů, jako jsou drogy, alkoholismus, gamblerství, ale možná by nebylo špatné říct vojákům něco o těch organizacích, které pomáhají. Víím, že kdo má statut válečného veterána, má lepší možnosti na pracovní uplatnění v civilu. Pro válečné veterány se toho dělá čím dál více, ale ne každý to ví.“

Možná by bylo dobré něco takového zařadit ihned po návratu ze zahraničí, aby si to člověk hned spojil do souvislosti.“

5. Zažil jste během pobytu v misi něco, co vás psychicky nebo fyzicky zásadně postihlo a potřeboval jste následně pomoc?

„Bohužel ano, po návratu z mise jsem nějakou dobu trpěl psychickými potížemi, které jsem nedokázal sám zvládnout a styděl jsem se vyhledat odbornou pomoc. Jeden náš kolega byl během mise velmi vážně zraněn a nějak jsem to nedokázal vstřebat. Byl to můj dobrý kamarád a já se s tím nedokázal smířit. Řešil jsem své potíže převážně alkoholem, nejdřív jsem se opíjel jen o víkendech, ale po nějaké době jsem se opíjel každý den, takže jsem jednou cestou do práce nadýchal. Takže mi byl odebrán řidičský průkaz na půl roku a málem jsem přišel i o zaměstnání, protože jsem na funkci, kde mám také řídit služební auta armády. I v manželství byla situace velice zlá, byli jsme téměř před rozvodem, samozřejmě že manželka moje pití nemohla skousnout. To už byla ta poslední kapka a já jsem musel s pravdou ven a svěřil jsem se naší psycholožce. Ta se hodně zasloužila také o to, že mě nevyhodili. V tom je taky velká síla těch vojenských psychologů, že tu situaci prostě pochopí, nadřizení většinou tolik pochopení nemají. Teď už vím, že byla hloupost myslet si, že se všechno vyřeší samo, mohl jsem si některé problémy ušetřit. Je asi velmi důležité, aby všichni vojáci věděli, jak mají v takových situacích postupovat a nestyděli se říct si o pomoc.“

P. V.

Věk: 44 let

Délka služby: 25 let

Rodinný stav: rozvedený, 1 dítě

Počet zahraničních misí: 1

1. Domníváte se, že existuje dostatek organizací či programů napomáhajících při reintegraci válečných veteránů do společnosti, znáte nějaké?

„Vím, že se v téhle oblasti neustále situace zlepšuje, asi je to dáno tím, že máme víc mrtvých v zahraničí a hodně lidí si uvědomilo, že se s tím musí něco dělat. Nevím, kolik organizací se tím zabývá, ale já osobně třeba pravidelně přispívám do fondu válečných veteránů. Asi se tím bude částečně zabývat i Československá obec legionářská, a další

organizace. Tyhle akce jsou hodně podporované i ze strany velení, takže kdo se chce účastnit, tak se mu většinou umožní, aby někam jel. Teď je organizováno těch různých běhů poměrně hodně, asi je to dobře. Koupíte si startovné a ty peníze jdou na fond válečných veteránů. Pamatuji si, že když jsem byl na kariérovém kurzu ve Vyškově, tak nás k těmhle akcím taky hodně vedli. V tomhle ohledu se armáda posunuje hodně dopředu, mám kamarády z misí ze zahraničních armád, a tam je to ještě o kus dál, ale snad k tomu taky dospějeme.“

2. Stará se podle Vás stát dostatečně o rodiny padlých či těžce zraněných vojáků?

„Popravdě musím odpovědět, že nevím, občas zaslechnu nějaké informace, ale jestli je to pravda, to nevím. Občas slyším, že rodiny dostávají astronomické částky a že jim pak sousedé třeba i závidí, ale jak je to ve skutečnosti, to netuším. Víím jen, že něco platí stát, ale myslím si, že rodiny dostávají hodně pomoci spíš od těch různých fondů, a to nejsou asi státní organizace. Obecně si myslím, že je o rodiny dobře postaráno, ale nevím, jaký podíl přesně na tom má samotný stát. Já sám jsem přispíval na jednoho našeho kolegu a vím, že vojáci rádi přispívají, je to taková solidarita a nějaká taková vzájemnost. Byl jsem i na nějakých vzpomínkových akcích a nástupech, bylo to pro ty rodiny asi těžké, ale na druhou stranu bylo vidět, že to není nikomu jedno, že třeba jejich táta, nebo syn přišel o život ve službě.“

3. Jsou současné výsluhové náležitosti vojáků z povolání dostatečné pro důstojný život po odchodu z AČR?

„Já si osobně myslím, že ano. Ty částky jsou hodně zkreslené odchodem vyšších důstojníků a generálů, takže si lidi mnohdy myslí, že máme výsluhy desetitisíce, ale tak to běžně není. Ale vážně si myslím, že ty částky jsou adekvátní tomu, jak dlouho sloužíte a v jaké skončíte hodnotě. V armádě se teď hodně mluví o tom, že se tyhle náležitosti budou buď úplně rušit, nebo hodně redukovat. Myslím si, že by to mělo na armádu, ale asi i na ostatní kolegy z ozbrojených složek fatální dopad. Sloužíme státu a plníme jakékoliv úkoly kdekoliv na světě, pokud bychom přišli o tento benefit, asi by nám bylo po skončení závazku hodně těžko. Naši nadřízení nás však ujišťují, že jsou to jen fámy, ale jak se říká, na každém šprochu...“

4. Máte konkrétní představu, co by bylo možné změnit pro lepší uplatnění vojáků na trhu práce po odchodu do civilního života?

„Asi větší výběr těch rekvalifikačních kurzů. Vím, že když odcházel kolega, měl možnost vybrat si asi jen ze tří možností, ale je to už dost dávno. Myslím si, že by také měli velitelé umožňovat vojákům během služby například studovat. Hodně mých kolegů si chtělo dodělat maturitu nebo vysokou školu, ale někteří velitelé je nechtěli pouštět. Myslím si, že lepší je mít vyšší vzdělání než rekvalifikační kurzy, navíc některé ty kurzy mají právě podmínku – maturita nebo VŠ. Někdo má třeba i takové štěstí, že pracuje na pozici, která je částečně civilní, třeba elektrikáři, revizáci, řidiči, některé logistické odbornosti a podobně, to se pak dá využít i v civilu, ale většina vojenských odborností je spíš zaměřená jen na vojenské bojové odbornosti. Ty by se daly dobře využít třeba u civilních bezpečnostních služeb, ale ty neplatí nic moc.“

5. Zažil jste během pobytu v misi něco, co vás psychicky nebo fyzicky zásadně postihlo a potřeboval jste pomoc?

„Ano, zažil jsem několik nebezpečných situací a byl jsem při dopravní nehodě vážně zraněn. Mimo zdravotních potíží, jsem měl také delší dobu deprese a nevěděl jsem pořádně, co si se sebou počít. Byl jsem dost dlouho doma, nikam jsem nemohl jít, takže jsem neměl ani moc kontakt se svým okolím. Docela jsem začal pít a měl jsem problém v rodině a také se svým okolím. Tenkrát mě hodně podržela rodina, ale myslím si, že kdybych se obrátil na někoho z práce, tak by mi třeba poslali na pomoc psychologa, jenže já nechtěl s nikým moc komunikovat. Asi je to spíš moje chyba, že jsem nevyužil všechny možnosti. Nevím, co by bylo správné v takové situaci, možná kdyby se o mě někdo z práce víc zajímal, ale já nevím, jestli bych to přijal. Muselo by to být asi nějakou jinou formou, nebo já nevím.“

P. Ž.

Věk: 38 let

Délka služby: 14 let

Rodinný stav: ženatý, 3 děti

Počet zahraničních misí: 2

1. Domníváte se, že existuje dostatek organizací či programů napomáhajících při reintegraci válečných veteránů do společnosti, znáte nějaké?

„Jestli jich je dostatek, to nevím, je to asi relativní, ale já se pravidelně účastním charitativního běhu a vím, že výtěžek jde na podporu válečných veteránů, a to jak těch zraněných, nebo pozůstalým po padlých vojácích. Taky pravidelně přispívám do fondu na podporu válečných veteránů. Hodně kolegů přispívá taky, podporují to i velitelé a hlavně vrchní praporčík. Myslím si, že kdo byl v misi, tak má po splnění podmínek nárok získat statut válečného veterána, a i z toho plynou nějaké výhody a myslím, že tam je i pomoc při hledání uplatnění po ukončení činné služby. Hodně nám o tom přednášejí hlavně vrchní praporčíci a velení. Pak jsou ty různé rekvalifikační kurzy, vím, že kamarád si při odchodu z armády dělal nějaký masérský kurz a pak se tím i nějakou dobu živil. Z mého pohledu je ale těch kurzů na výběr poměrně málo, popravdě nevím, co bych si vybral, ale určitě je lepší, že máme aspoň nějaké možnosti, v civilu nic takového asi nemají.“

2. Stará se podle Vás stát dostatečně o rodiny padlých či těžce zraněných vojáků?

„Myslím si, že dnes už ano, ale dřív to tak asi nebylo. Je to dáno tou medializací, přišli jsme o pár kluků v Afghánistánu a hodně se o tom mluvilo. Vláda si prostě uvědomila, že bude muset rodinám padlých prostě zaplatit tolik, aly nežily na hranici chudoby, protože je to ostuda státu, pokud není schopný se o rodiny vojáků postarat. Pokud vím, tak pomáhají hodně ty různé fondy a vojáci sami mezi sebou, ale jaké přesně částky vyplácí stát, to vážně netuším. Hlavně si myslím, že člověk se běžně o takové věci nezajímá, dokud se ho nedotýkají, pokud se ho nějak dotknou, začne teprve shánět informace.“

3. Jsou současné výsluhové náležitosti vojáků z povolání dostatečné pro důstojný život po odchodu z AČR?

„Podle mě ano, ale je otázka, kolik lidí se výsluhy skutečně dočká. Množí se informace o tom, že některým vojákům, kteří se blíží nároku na výsluhu, není záměrně prodloužen závazek. Musím však přiznat, že neznám konkrétní případy, takže to může být fáma. Víم taky, že si někteří vojáci své výsluhy vylepšovali tím, že dostávali poslední rok služby neskutečné odměny, a tím si zvedali průměr, ale to už je dnes všechno myslím ošetřené. Někteří naši kolegové odešli do civilu, a co mám informace, tak s výsluhou jsou schopni

žít slušný život. Kluci se tímhle tématem často zabývají, ale popravdě, já sloužím teprve 14 let a zatím se mě to moc netýká, takže to moc neřeším.“

4. Máte konkrétní představu, co by bylo možné změnit pro lepší uplatnění vojáků na trhu práce po odchodu do civilního života?

„Asi jediné, co může pomoci, je neustále se vzdělávat a učit nové věci. Hodně vojáků si během vojenské služby udělá řidičák na nákladní auto, nebo na autobus či na vysokozdvizný vozík. V civilu pak může nastat situace, že se tyhle další dovednosti budou hodit. Jinak si myslím, že když si někdo chce doplnit vzdělání, tak by se mu to mělo taky umožnit, hodně lidí vyrostе v té své funkci a potřebují vyšší stupeň vzdělání, aby se mohli posunout výš. Vím, že někteří velitelé své vojáky pustí studovat, ale někteří ne. Pokud vím, nárok na to prostě není.“

5. Zažil jste během pobytu v misi něco, co vás psychicky nebo fyzicky zásadně postihlo a potřeboval jste pomoc?

„Já jsem během zahraniční mise nezažil po profesní stránce nic hrozného, ale potkala mě rodinná tragédie, asi to nejhorší, co se vám může stát. Dnes už jsem schopen o tom mluvit, zemřelo nám jedno dítě a musel jsem předčasně ukončit misi. Nezvládnul jsem to a musel jsem být v péči psychologa několik týdnů. To jsou zkrátka situace, na které nejsme nikdo připraveni a asi je ani nejde normálně zvládnout. Armádní psychologové jsou na špičkové úrovni, myslím si, že máme asi to nejlepší. Jsou to nesmírně empatičtí lidé a dokázali nám pomoci v maximální míře. Pak jsou samozřejmě věci, které si asi musí každý zpracovat sám, ale oni umějí pomáhat, to jsem se přesvědčil. Myslím si, že kdyby mi tenkrát někdo nepomohl, tak by to možno skončilo tragicky, v tom máme asi jako vojáci velkou výhodu, že máme takový servis. Díky tomu, že vojenští psychologové procházejí zahraničními operacemi, tak asi získávají hodně dobré zkušenosti, jak řešit tak strašné události, musím jim vyseknout poklonu.“

P. V.

Věk: 32 let

Délka služby: 12 let

Rodinný stav: svobodný, 1 dítě

Počet zahraničních misí: 1

1. Domníváte se, že existuje dostatek organizací či programů napomáhajících při reintegraci válečných veteránů do společnosti, znáte nějaké?

„Dnes už je situace asi v tomhle směru lepší, ale vím, že když v těch misích umírali první kluci, tak to bylo pár korun. Tím, že se jezdí do zahraničí dlouho a bohužel tam už několik lidí zemřelo, tak se na to muselo taky zareagovat, no. Pokud vím, tak se v téhle věci hodně asi angažují legionáři, Vlčí máky, a ještě nějaké další organizace, ale to si nevzpomenu. Hodně se taky dělají charitativní akce a sbírky. I já jsem docela často přispíval nebo jsem se účastnil nějakých pochodů a tak. Většinou jsme na to byli uvolňováni a celkově to velení podporuje, což je fajn. Taky vím, že kdo se chystá skončit, tak má možnosti nějakých rekvalifikací, ale popravdě nevím, jaké ty kurzy jsou.“

2. Stará se podle Vás stát dostatečně o rodiny padlých či těžce zraněných vojáků?

„Myslím si, že ano. Znáám osobně manželku po jednom mém kolegovi a vím, že si může dovolit takový normální život. Jasně, tátu a manžela nikdo té rodině nenahradí, ale jde o to, aby někde neživořili. Hodně jsme se na tuhle holku taky skládali a s takovou nějakou upřímností. Kolikrát slyším, že Češi jsou chamtivý a nepřející národ a podobné řeči, ale co se týče vzájemné loajality mezi vojáky, ale třeba i mezi policisty a hasiči, tak si to teda nemyslím. Každý se rád rozdělí o to, co má, když ví, že je to na dobrou věc a možná, že uvažujeme i trochu dopředu. Co když budem jednou potřebovat pomoc taky?“

3. Jsou současné výsluhové náležitosti vojáků z povolání dostatečné pro důstojný život po odchodu z AČR?

„Já popravdě vůbec nevím. Nikdy jsem o výsluze nějak hlouběji nepřemýšlel. Slychám od kolegů různé informace i fámy, ale nic konkrétního nevím. Víím jen to, že se vyplatí odejít minimálně po 20 letech služby, jinak ty peníze za nic moc nestojí. Je otázka, jestli se dá vydržet u bojového útvaru tak dlouho, ale asi se dá jít na klidnější místo.“

4. Máte konkrétní představu, co by bylo možné změnit pro lepší uplatnění vojáků na trhu práce po odchodu do civilního života?

„Nevím, asi je to individuální. Záleží asi na tom, kdo jakou profesi vykonával. Já jsem byl celou svou kariéru řidič nákladního auta. Pokud skončím, není problém, abych jezdil někde jinde. Peníze si vydělám slušné i v civilu, pokud bych jezdil do zahraničí a měl

diety, vydělal bych si podstatně víc než u armády. Samozřejmě je to vykoupeno tím, že je člověk neustále na cestách.“

5. Zažil jste během pobytu v misi něco, co vás psychicky nebo fyzicky zásadně postihlo a potřeboval jste následně pomoc?

„Bohužel jsem během svého pobytu v misi zažil těžkou autonehodu, kterou nezavinil řidič a bohužel při ní zahynul. Docela dlouhou dobu mě to strašilo, ale byla mi poskytnuta pomoc ze strany armády jednak vojenským psychologem, ale také celkově mým okolím. Ze začátku jsem hodně pil a přemýšlel jsem o odchodu, ale postupně jsem si uvědomoval, že to takhle nemůžu „odpískat“. Spadnul jsem až na své dno a prostě jsem se musel odrazit a zase vystoupat vzhůru. Vojenský psycholog mě nevodil za ručičku a neříkal mi, co mám přesně dělat, nabídl mi jen možnosti, jak bych mohl tuhle situaci řešit, ale to rozhodnutí nechal na mně. Myslím si, že pokud by mě začal do něčeho tlačit, tak bych ho nikdy neposlechnul. Asi prostě věděl, jak na to.“

Závěr

Služba v armádě je často vnímána jako náročná, nebezpečná, ale také prestižní profese. Ne každý se zajímá o armádu, ale téměř každý zaznamenal tragické události v zahraniční operaci v Afghánistánu, při kterých zahynulo několik našich vojáků v poměrně krátkém čase. Čeští vojáci umírali při plnění úkolů v zahraničí i dříve, ale tato série smrtících útoků vyvolala mezi lidmi, ale i zákonodárci řadu diskuzí, jednak v otázkách samotné přítomnosti AČR v těchto operacích, ale také ohledně dostatečné míry péče o zraněné vojáky, případně o rodiny pozůstalých. Za posledních 10 let došlo vlivem těchto tragických událostí k velkému posunu nejen v přístupu samotného státu, ale také nestátních pomáhajících organizací a spolků.

V České republice se otázkou problematiky znovuzачeňování vojáků do společnosti nikdo příliš nezabývá. Osobně se však domnívám, že se jedná o celkem důležité téma jednak z hlediska morálního, tedy že by se měl stát dobře postarat o lidi, kteří pro něj pracovali a nasazovali své životy, ale také z hlediska možného rizika pro společnost, pokud by se touto otázkou nezabývala.

Někdo by si mohl klást otázku, jak souvisí sociální pedagogika s armádou, jak by se dalo na tuto skupinu osob výchovně působit a jaké vlastně mohou mít tito lidé problémy? Pokud se však nad touto otázkou zamyslíme, je jasné, že i vojáci mají k řešení mnoho zásadních témat z oblasti sociálně-preventivního působení a stejně tak i v oblasti sociální práce. Jsou zde vlastně zastoupeny všechny fragmenty sociální pedagogiky. Preventivní působení v podobě cyklů školení a přednášek zaměřených na problematiku sociálně nežádoucích jevů a problematiku rizikového chování (SNJ, PRCH). Častými tématy zde bývají alkoholismus, drogová problematika, gamblerství finanční gramotnost, extrémismus a mnoho dalších. V rámci prevence je možné také čerpat z FKSP prostředky na společenské, kulturní, sportovní akce a rekreační pobyty. Jako sociální práci si zde můžeme představit působení nadací a spolků, které se zaměřují na charitativní aktivity, kdy se snaží získávat prostředky pro svou činnost nejrůznějšími sbírkami a pořádáním sportovních akcí. Takto získané prostředky redistribuují mezi potřebné, nebo je využívají k nákupu kompenzačních pomůcek či vytváření bezbariérového přístupu do obydlí a institucí.

Je nesporné, že v České republice bylo přijato po zahraničních zkušenostech mnoho osvědčených prvků, které se už několik let využívají, postupně modernizují a zefektivňují. Jak už zaznělo, jsou zde organizace sdružující válečné veterány, spolky,

kteří poskytují pomoc a poradenství nejen samotným veteránům, ale také rodinám padlých či zraněných vojáků. Je také patrné, že i samotní vojáci mají velmi slušné povědomí o nejrůznějších pomocných, podpůrných a preventivních programech. Je také velmi pozitivní, že mezi samotnými vojáky je vypěstována vysoká míra solidarity, určité vzájemnosti, a to bez ohledu na to, u které jednotky či zbraně slouží. Toto prosociální chování je dle jejich vyjádření podporováno jejich nadřízenými, což lze spatřovat rovněž jako velmi pozitivní prvek.

Rozhodně se však nedá říci, že by situace v oblasti reintegrace vojáků do společnosti po ukončení činné služby a znovuzачlenění do společnosti nemohla být lepší. Armáda i společnost má před sebou ještě mnoho důležitých úkolů. V první řadě by měli být vojáci mnohem více informováni, jak bude o jejich rodině postaráno v případě, že by došlo k nějaké tragické události. Vojáci mají určité mezery v oblasti rekvalifikací a vlastního seberozvoje. Samotní velitelé by měli věnovat více času předávání tohoto typu informací a také vojáky více podporovat v sebevzdělávání. Velitelé by měli daleko více podporovat vojáky ve studiu a to nejen z důvodu možného postupu v armádě, ale především z důvodu realizace v civilním životě. Dalším důležitým úkolem je určitá osvěta v oblasti přijímání psychologické pomoci. Mezi vojáky je ještě stále zakořeněný názor, že požádat psychologa o pomoc v tíživé životní situaci je jakýsi projev slabosti. Někteří sami přiznali, že jim bylo hloupé se na psychologa obrátit, nebo že se obávali, že se stanou terčem posměchu ostatních kolegů. Stejně tak mají někteří vojáci dojem, že pokud budou své pocity či potíže sdělovat psychologům, mohou se dostat do potíží při svém dalším setrvání v armádě.

Armáda je poměrně uzavřená skupina a většinová část společnosti nemusí vždy správně chápat všechny souvislosti, z čehož mohou následně vznikat nedorozumění. Jedná se například o domněnky, že vojáci mají enormně vysoké příjmy, vdovy po vojácích dostávají neskutečně vysoká odškodnění a další mýty, které však nejsou pravdivé a skutečnost lze snadno ověřit z veřejně dostupných informací. Už jen proto by se o této problematice mělo veřejně více hovořit a uvádět skutečné a ověřené informace. Z těchto důvodů se domnívám, že je to téma, které by si zcela jistě zasloužilo ještě více pozornosti a zkoumání nejen v sociální pedagogice.

Seznam literatury

BRYANT, R. A., Sackville T., Dang S. T., Moulds M., Guthrie R. *Treating acute stress disorder: An evaluation of cognitive behavior therapy and supportive counseling techniques*. American Journal of Psychiatry. 1999;156(11):1780–1786. [[PubMed](#)]

CASEY, E. A., Lindhorst T. P. *Toward a multi-level, ecological approach to the primary prevention of sexual assault: Prevention in peer and community contexts*. Trauma Violence Abuse. 2009;10(2):91–114. [[PubMed](#)]

Československá psychologie. Praha: Psychologický ústav AV ČR. ISSN 0009-062x.

DZIAKOVÁ O.: *Vojenská psychologie*, 1. vyd. Praha: TRITON, 2009, 544 s., ISBN 978-80-7387-156-7

EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. *USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-1

GRAY S., Colin, *Modern strategy*, Oxford university Press, 1999. ISBN 13: 9780198782513

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN isbn978-80-262-0982-9.

JÄGER, Bohuslav a Luděk LÁVIČKA, 2001. *Teze psychologické přípravy a psychosociální podpory vojáků jednotek mírových misí*. Materiál určený pro vnitřní potřebu AČR

KOHOUTEK T., Čermák I.: *Psychologie katastrofické události*, 1. vyd. Praha: Academia 2009, 362 s., ISBN 978-80-200-1816-8.

KOŘAN, Michal. *Česká zahraniční politika v zrcadle sociálně-vědního výzkumu*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009. ISBN 978-80-86506-81-4.

LOUČKOVÁ, Ivana. *Integrovaný přístup v sociálně vědním výzkumu*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-79-3.

MACGREGOR, A. J., Han P. P., Dougherty A. L., Galarneau M. R. *Effect of dwell time on the mental health of US military personnel with multiple combat tours*. American Journal of Public Health. 2012;102(Suppl 1): S55–S59. [[PubMed](#)]

MAREŠ, Jiří. *Posttraumatický rozvoj člověka*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3007-3

MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0.

MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon, 2019. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-285-2.

NEKOLA, Martin. *Krvavé století*. Praha: Naše vojsko, 2015. ISBN 978-80-206-1568-8

PAVLÁSEK, Michal a Jana NOSKOVÁ, ed. *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentínami bádání v terénu*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. Etnologické studie. ISBN 978-80-87112-75-5.

POSPÍŠIL, Ivo a Zdeněk KŘÍŽ. *Ozbrojené konflikty po konci studené války*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2012. ISBN 978-80-210-6047-0.

PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-468-7.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.

ŠTROBL, Daniel. *Psychologické aspekty zabití: prožitky vojáků související s aktem zabití nepřítele*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2019. ISBN 978-80-7553-715-7.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VIZINOVÁ, Daniela a Marek PREISS. *Psychické trauma a jeho terapie (PTSD): psychologická pomoc obětem válek a katastrof*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-284-x.

ŽIŽLAVSKÝ, Martin. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3110-7.

Elektronické zdroje:

Armáda České Republiky, [online]cit [2020-12-12] Dostupné z:
https://www.acr.army.cz/_struktura/default.htm

Bund Deutscher EinsatzVeteranen e.V, [online]cit [2021-10-09] Dostupné z:
<https://www.veteranenverband.de/hilfe/>

Československá obec legionářská, [online]cit [2021-01-04] Dostupné z:
<https://www.csol.cz/o-nas>

Československý legionář SPIA CZECH [online] 2021 [cit. 2021-04-04] Dostupné z:
<https://cslegionar.cz/projekty/socialni-a-pracovni-integrace-novodobych-valecnych-veteranu/>

Department of Veterans Affairs, [online] 2021 [cit. 2021-05-07] Dostupné z:
<https://www.va.gov/>

Nationals Veteran Foundation, The National Veterans Foundation is a 201 © [online] 2021 [cit. 2021-05-07] Dostupné z: <https://nvf.org/what-we-do/>

Safeamerica, Safe America Foundation [online] 2021 [cit. 2021-05-07] Dostupné z:
<https://safeamerica.org/>

Sdružení válečných veteránů, [online]cit [2021-10-09] Dostupné z:
<https://www.svvcr.cz/o-nas/>

Spolek vlčí máky, [online]cit [2021-10-10] Dostupné z:
<https://www.spolekvlcimaky.cz/programy>

Vendors for Veterans, [online]cit [2021-10-09] Dostupné z:
<https://vendorsforveterans.org/about-us/>

Vojenská podporná nadácia, [online]cit [2021-10-09] Dostupné z: <http://vojenskanadacia.sk/nas-program/>

Wojsko Polskie, [online]cit [2021-09-09] Dostupné z: <https://www.wojsko-polskie.pl/weterani/wsparcie/>

Zákon č. 170/2002 Sb. o válečných veteránech *Zákony pro lidi* [online]. 2020 [cit. 2020-09-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-219>.

Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky. *Zákony pro lidi* [online]. 2020 [cit. 2020-09-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-219>.

Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. *Zákony pro lidi* [online]. 2020 [cit. 2020-09-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-221>.

Seznam použitých zkratk:

AČR – Armáda České republiky

AVZDR – Agentura vojenského zdravotnictví

CISM – Critical Incident Stress Management

ČSLA – Československá lidová armáda

ČSOL – Československá obec legionářská

EU – Evropská unie

FKSP – Fond kulturních a sociálních potřeb

MKN – Mezinárodní kniha nemocných

MO – Ministerstvo obrany

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NATO – North Atlantic Treaty Organization

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

PRCH – Prevence rizikového chování

PTSD – Post traumatic stress disorder

PTSP – Posttraumatická stresová porucha

RCEL – Royal Commonwealth EX - Services League

SNJ – Společensky nežádoucí jevy

SVV ČR – Sdružení válečných veteránů

UNESCO – The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

USA – United States of America

VA – Vojenská akademie

VHA – Veterans Health Administration

VOLAREZA – Vojenská lázeňská a rekreační zařízení

WVF – World Veterans Federation